

**FEIZ
HA
BREIZ**

EBREL 1926

*La population de Bretagne n'est
pas une chose dont on dispose
selon son bon plaisir.*

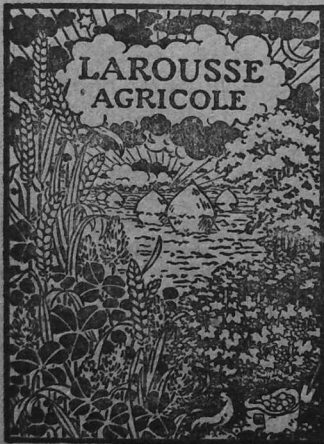
LIBRAIRIE LE GOAZIOU
- MORLAIX & QUIMPER -

Le LAROUSSE AGRICOLE doit faire partie de l'outillage de toute ferme moderne.

Le LAROUSSE AGRICOLE est un dictionnaire où vous trouverez dans l'ordre alphabétique tous les renseignements pratiques intéressant l'agriculture.

Il forme deux superbes volumes — 1.700 pages (format 32 x 25) 5.000 articles — 5.216 gravures — 40 planches en couleurs — 102 planches en noir.

Prix des deux volumes reliés demi-chagrin 235 fr. pour paiement comptant. (port en plus)

MACHINISME AGRICOLE. — Les Moteurs, Outillage fixe et mobile perfectionné. DROIT RURAL. (Tous les renseignements voulus).

Demandez un prospectus-spécimen gratuit à la LIBRAIRIE LE GOAZIOU

Ce que contient le Larousse Agricole

Le rapide aperçu ci-dessous ne donne qu'une idée encore très incomplète de la richesse et de la variété de la documentation contenue dans le Larousse Agricole.

CULTURE DU SOL. — Assolements, Fumiers, Engrais chimiques, Céréales et culture de rapport. Différentes espèces de blé, de pommes de terre, etc.

HORTICULTURE. — Culture potagère, Arboriculture, Floriculture, etc.

INDUSTRIES AGRICOLES. — Lait et beurre, fromage, cidre, Meunerie, etc.

ECONOMIE DOMESTIQUE ET AGRICOLE. — Comptabilité agricole, Syndicats et coopératives. Conserves de légumes et de fruits, Miel et cire, etc.

ELEVAGE. — Bétail. Basses-cours modernes. Hygiène de la ferme. Alimentation rationnelle. Sélection. Reproduction. Différentes races de chevaux, de vaches. Apiculture, etc.

ART VÉTÉRINAIRE. — Méthodes scientifiques modernes. Les maladies et leurs remèdes. Parasites et animaux nuisibles.

GÉNIE RURAL ET LES CONNAISSANCES PRATIQUES. — Arpentage. Levés de plans. Nivellement. Drainages et irrigations. Bâtiments ruraux. Constructions économiques. Clément armé. Menuiserie.

Ti koz L'OLLIÉROU
L'HOSTIS & JORDE
SUCCESEURS
18, 27, Rue Louis-Pasteur
BREST
R. c. 1442

Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en hon ti e kavoc'h ato ar muia da joaz hag an dessiniou nevesa e mou-choueroù ha tavancherou brodet

Seiz, mezer, ha danvez a bep seurt.

Dioc'h ar galite an ti-man a werz gwelloc'h-marc'had eget neus forz pehini all.

Eun eskompt a ugent real dre gant a vez roet e marc'hadourez ha dek dre gant d'ar familhou niverus.

AR MEUBL
ar re vrasa, ar re grenva,
hag ar re gwella marc'had,
a vez kavet e ti
VICAIRE-LÉVEC
Marc'hadour meubl
105, rue Jean-Jaurès
(ar ru Baris gwechall) **BREST**
Dissualit mat : n° 105 a lavaran, ha neket eun ti all eo ? R. c. 6975
Téléph. 7-75
Médaille d'Or à l'Exposition des Arts Décoratifs de Paris 1925

Meubl acajou, kraon, ha dero eus a bep seurt. Stal vras evit ar meubl e giz Breiz. — Gweleou houarn a kouevr. — Gloan, mataresennou, plunv, palennou, sklaseennou, etc.

Meubl kerez, gwarnisset, great aratoz evit an dud diwar ar meaz.
Livraison gratuite à domicile par camion-auto.

Grands Magasins de Nouveautés
Aux Galeries Saint-Martin
Les plus Jolies Nouveautés
Les Meilleurs Prix
VÊTEMENTS SUR MESURE POUR HOMMES
DEUX EXCELLENTS COUPEURS
Spécialité de DRAPERIES NOIRES et FANTAISIE
pour la campagne

Maladies du Sang et de la Peau

Eczéma, psoriasis, acné, déman-geaisons, vices du sang, traités par les Rayons Ultra Violet, le plus puissant thérapeutique connu.

Maladies des voies urinaires

Guérison par l'électrol se

Traitement des métrites, pertes blanches, anémies.

Sérums, vaccins, sels de radium

Dr P. TEISSONNIÈRE

50, rue d'Aiguillon — BREST
Brezoneg en ti.

AU TIGRE ROYAL

FOURRURES et PELLETERIES

37 — Rue de Siam — 37

- BREST - R. C. 38

Grand choix de Fourrures
de toutes provenances

TRANSFORMATIONS

:: REPARATIONS ::

:- PRIX MODÉRÉS -:-

Prena a reer es-kriz, krec'hin lern,
kaerelled-vas, gozed, lapined,
pudasked, hag all... ;
ha paet e vezont priziou mat.

YEC'HED AR VUGALE

Ar "SIROP FERET" a-enep an Doken

Graet gant louzaouennou hag a gaver er mor, ar sirop-man a ro nerz hag a yac'ha ar gwad. Ouspenn m'en deus eur vlaz eus ar re wella, louzou all ebet ne ro kement a nerz d'ar vugale hag hen.

« Ramplasi a c'hell ervat an emulsionou, an eol-moru, ar sirop Portal, ar sirop Raifort iodé, hag all... » Ar vertuz en deus da yac'haat ar gwad, ouspenn ar vertuz da zigas an nerz d'an izili, a zo penn-abeg ma n'her roer morse en aner d'ar vugale taget gant an doken, an trouklennou leaz, ar werbl, an doureier fall, droug-ar-roue, hag ar zempladurez a deu warlerc'h ar ruzel hag an dreo, etc...

En vente dans toutes les pharmacies.

Dépôt principal: GRANDE PHARMACIE DU PROGRÈS, 2, rue de Paris, (au-dessus de l'Octroi), BREST. R. C. 232

Toennou SPECK en « EVERITE »

grêt gant simant hag amiant, na dreuz ket an dour anezo, a vir ouz ar riou koulz hag ouz an domder.

== PEURBADUS ==

E pladennou a bep ment, betek 3^m 05. Es ha prim da staga, forz gant piou.

— Tol evez ouz ar varc'hadourez grêt henvel. —

Ouspenn 2.000 prener, en o zouez *Ponts et chaussées, Marine nationale, Poudrerie du Moulin-Blanc, usine des Produits chimiques, etc.*, bet zervijet en doare ar gwella.

E gwerz e Ti SPECK, 46, ru Jean Jaurès, Brest

(Gwechall ru Paris, ez-eun d'ar ru Victor Hugo)

Gwerz er an « EVERITE » vit Breiz

Ti Speck a ro da c'houzout en deus ivez e gwerz

Kement 'zo ezomm 'vit sevel lojeiz :

Koad an Nord, tebih « mâchefer » ; râ, simant, pladennou « töl » a bep ment hag ha bep hed, betek 3^m 05. Kartons goudronet a c'hell mont betek 10 vloaz. — Livaj a bep liou, e boestou o poueza etre 2 ha 10 lur, etc...

Koadach, emmenuzerach, dorjou, prenechou, etc., grêt diwar vuzul.

SPECK a zav ivez tier marc'had mat
e mein pe e tebih « mâchefer », izel briz.

— AUX —

DAMES DE FRANCE

95, 97, 99, Rue de Siam, BREST

LES PLUS GRANDS MAGASINS DE LA RÉGION

:- NOUVEAUTÉS :- MÉNAGE :-
MEUBLES :- ARTICLES DE PARIS

Ar gwella marc'hadourez evit an izella priz

Actuellement :

NOUVEAUTÉS DE LA SAISON

Tud an ti a oar brezoneg.

Feiz ha Breiz

HA KROAZ AR VRETONED

KELAOUENN VIZIEK GANT SKEUDENNNOU

Relijion — Istor Breiz — Marvailhou — Gwerziou
ha Soniou — Buhez ar Vro

REDACTION

J.-M. PERROT, Plouguerneau (F^o) | Y. LE MOAL, Coadout, p^r Guingamp

ADMINISTRATION
du FEIZ HA BREIZ :
FR. GEORGELIN,
Brest — 4, rue du Château — Brest
c/c 44-40 RENNES

ADMINISTRATION
du Bleun-Brug et de l'Emgleo Sant'Ilu
Yv. DREZEN,
BRIST — 4, rue du Château — Brest
c/c 6238 RENNES

ABONNEMENTS INDIVIDUELS
• FEIZ HA BREIZ • et • KORN-BOUD •
Bretagne 10 f. l'an
France 11 f. l'an
Etranger 12 f. l'an
Abonnements collectifs
Feiz ha Breiz (seul)
(à partir de 5 exempl.) . . . 6 f. l'an

PUBLICITE
Toutes les insertions sont faites
à l'année
Une page entière 300 fr.
Une demi-page 175 fr.
Un quart de page 100 fr.

TAOLENN AR MIZ. — Da zeiz a deu! Y.-M. PERROT. —
Aour, — paper, — ludu! E. A. M. — Tristidigez ar
C'helt, Y.-P. CALLOC'H. — Eur c'hlenved nevez, AR
BALEER. — Lik, laik, J. U. — Evit ar vugaligou, F.
M. — An Tad Penteunteniou, G. P. — An tri breur,
ALBAN AR MILINER. — Da Wener ar Groaz, F. M. —
Roue al Laz, D. N. D. — Krouadur Athèn, C. C. C.
— Kerne, F. M. — Labouriou ar merc'hed wardro
an ti, TINTIN ANNA. — Keleier ar miz. — Divina-
dennou.

SULIOU HA GOUELIOU MIZ EBREL

4 a viz Ebrel. — Sul Fask H. Z. J. K., brasa gouel a
zo edoug ar bloaz kristen.
5 a viz Ebrel. — Lun Fask. — Gouel devoision.
6 a viz Ebrel. — Meurz Fask. — Gouel devoision.
11 a viz Ebrel. — Sul Fask bihan.
18 a viz Ebrel. — Eil sul goude Fask.
25 a viz Ebrel. — Gouel Sant Mark, Avieler. A-raok an ofe-
renn, prosesion evit tenna hennoz Doue
war madou an douar.

Ulmucine Moreul

Eul louzou anavezet-kaer dre ar vro, hep beza implijet
awalc'h c'hoaz evit **ULMUCINE MOREUL**, an hini eo.

Petra eo 'ta an **Ulmucine**-se ker brudet? An **Ulmucine**
a zo eul louzou graet gant *iodé* ha *phosphates*. An
iodé a zo evit yac'haat ar goad, evit ober goad nevez; ar
phosphates a zo evit krenvaat.

Gouvezet e deus an Doktor MOREUL kavout ha meska
daou danvez nerzus meurbet; an « iod » hag ar « fosfor »
da ober eul louzaouen dispar evit parea ar glanvourien
hep dale.

An **Ulmucine** e c'heller ober ganti mat-tre, e lec'h an
eol-moru, ar sirop portal, ar sirop « raifort iodé » ha
« iodé ferré »;

An holl louzeier gwechall-se, a zo eiz pe zek kwech sem-
ploc'h eget an **Ulmucine**. Houman a gaver enni pemp san-
tigram « iode organique » dre loked souben hag er re-all
ne gaver tamm ebet, pe ken nebeut a tra, hag en unan nemet
daou zantigram.

Peseurt klenvejou a vez daret gant an **Ulmucine**? Da
genta, an doken. — An *doken* zo maez holl klenvejou ar
vugaligou, sempladurez, liou fall, kresk re vuhan, gwerbl
er c'houzoug, ha divezatoc'h klenvejou an eskern, an droug
skevent, an izili kamm.

Ha ma 'z eo an **Ulmucine** eul louzou hep e bar evit ar
vugale, kerkoulz all eo evit ar plac'h yaouank oc'h ober he
c'hresk hag ar vaouez arru an oad a zaou-ugent bloaz
Diouall a ra ivez diouz ar berr-alan, al langis, ar boan-bou-
zellou, hag an droug-dargreiz.

Ar SIROP CELTIQUE

Klanvourien dalc'het gant ar paz, kemerit **SIROP CEL-
TIQUE** an AOTROU MOREUL, apotiker bras e Landerne

Eleveurs,

*N'employez que les produits vétérinaires du Docteur
MOREUL, qui sont les plus efficaces, les plus estimés et
les plus connus.*

Da zeiz a deu !

Klevet em eus kleier Pask, pa deu an nenv da bokat d'an douar, o kana ker sklintin ha kel laouen, a-zioc'h ar méziou alaouret:

— Meuleudi da Zoue,
a oar trei ker brao hon daerou e levez,
Hag hon tenvalijenn e sklerder,
D'ezan ha d'ezan hepken, Alleluia!

Klevet em eus ar vugaligou vihan, gant o moueziou lirin, henvel ouz re an elez, o lakât an ilizou da dregerni:

— Na pebez dudiou,
A gav an eneou,
Pa vezont e Doue,
ha pa vez o Roue;

An holl eledigou
War o askelligou,
kel laouenn ker rubenn,
A nij flour dreist o fenn.

A nij flour hag a gan,
Evel eun hed gwenan
En eur parkad bleuniou
C'houez vat gant o deliou!

Ya! e gwirionez, pep tra a deu da zevel ha da advennia gand an nevez amzer-man: bleun an douar ha bleun an nenv; bleun ar c'horfou ha bleun an eneou; an traou a vev, holl gwitibunan, a venn sevel ha digeri o deliou da deurel o c'houez vat hag o gened war an hent a die heul an Aotrou Doue!

*Dies venit, dies tua,
In qua reflorent omnia !*

Ar boblou a zo eun tamm buhez bennak enno c'hoaz daoust ha sevel a raint ivez evel an traou all, an eil goude eben, da vale war an hent laouen merket d'ezo gant biz an hini o c'hrouas?

Er Bern-Tiez e oa brao beva gwechall; ne veze trouzet ebet etre an dud; emgleo vat a oa etre an holl bennoutiegezh; al labouriou brasa a veze graet e boutin ha goudeze pep hini a en em jache evel ma kare; an holl a c'helle ober o zreuz ha d'ar zul goude ar gousperou e oa eun dudi en em gaout e kreiz ar geriadenn ha gwelet

peger brao e ouie ar yaouankiz en em zidui, war ar plasker, dindan daoulagad ar re goz; met an traou gwella zoken ne badont ket atao.

Eun dervez, an Aotrou Fransez, ozac'h Kreiz-Ker, a glaskaz ober e vestr da holl ezezh ar Bern-Tiez: « Betek-hen, emezan, omp bet aet braoik en-dro, met gouest omp da vont kalz gwelloc'h c'hoaz ma kirit ober diouzin! »

« Marteze a-walc'h avat, a lavaras Yvon, ozac'h an Tiou-z-Traon, eo gwir ar pezh a lavar Fransez! » ha Fransez a voe lezet da ober e renkou.

Met ober a reas kement e renkou ma n'oad ket ken evit gwerza eun tamm amann eus an ti, na finval eur garrigellad deil eus ar bern, hep goulenn e asant.

Gouzout a ranke penaos e veze savet, gwisket ha skoliet ar vugale; eun torpenn oa.

Petra en em gavas?

An holl a gemeras kas outan hag a gasas anezan da zutal da Venez Are! N'oa ket re abred.

Setu, eun tamm, ar skeudenn eus ar pezh a dremen etre Breiz hag ar Frans en deiz a hizio! Re, en holl, he deus grêt houman he renkou e Breiz: deuet oar da skuiza ganti ha ne 'z ear ket a-dre he c'hein d'hen anzav outi; hag a hent all Breiz n'he deus ket a c'hoant da vervel c'hoaz! Youl he deus da welet he bleuniou o tigeri adarre ouz heol klouar an nevez amzer; gouest eo d'en em glevet gant he amezeien, pa vo derveziou bras da ober, met ne fell ket d'ezhi beza hualet ken; bras a-walc'h eo da c'houzout petra he deus da ober bemdez!

Klevet a ra an Alzas o youc'hal:

Nous ne demandons pas la séparation de la France, ou la neutralité pour notre pays, qui impliquerait au préalable la séparation de la France, mais notre ancienne autonomie, telle que les Français l'ont trouvée en novembre 1918, mais qu'ils se sont hâtés de saboter de fond en comble.

Je ne me laisserai pas opposer l'argument que la Constitution de la République, une et indivisible, ne permet pas de donner suite à notre revendication.

La France modifiera sa Constitution en conséquence pour nous permettre d'y vivre comme nous l'entendons. C'est à prendre ou à laisser.

La population d'Alsace-Lorraine n'est pas une chose dont on dispose selon son bon plaisir. Vous n'ignorez pas que les minorités nationales ont des droits, et qu'il existe un tribunal où elles peuvent les faire valoir.

Eh bien, le cas échéant, on y aura recours.

Ce n'est pas la création d'un sous-secrétariat spé-

cial pour l'Alsace-Lorraine à Paris, qui mettra fin au mouvement autonomiste chez nous, comme le propose un sénateur bas-rhinois, qui voit avec effroi le gouffre béant devant lui, mais qu'il a aidé à creuser en cachant trop longtemps à la France l'état d'esprit des Alsaciens-Lorrains, et en lui faisant croire que le retour pur et simple à la France avait comblé leurs désirs, et que c'est par gaité de cœur qu'ils avaient sacrifié leur indépendance.

Nous la redemandons, cette indépendance, à laquelle d'ailleurs la population d'Alsace-Lorraine n'a jamais renoncé. Nous voulons que le siège de notre gouvernement soit Strasbourg, la capitale de notre pays, et que nous nous y gouvernions nous-mêmes, comme nous l'avons fait avant notre retour à la France.

Hag o klevet mouez krenv Alzasiz o tregerni eus an eil penn d'egile d'ar bed, e sav ivez, en he sav, evit beza krenfoc'h a-ze da youc'hal e skouarn ar re a garfe he gwaska edoug ar c'hantevjou da zont, evel m'o deus grêt epad ar seiz ugent vloaz diveza tremenet:

« Ni, ne fell ket d'eomp ken beza gouarnet gant diavezidi; ni c'houlenn beza mistri en hor bro; ni fell d'eomp e vefe hor gouarnamant e Roazoun, kêr-benn hor bro; ni fell d'eomp beza lezet d'en em c'houarn hon-unan evel ma ouiemp hen ober, brao bras, a drugarez Doue, a-raok m'oa unanet hor Breiz gand ar Frans; ni ne fell ket d'eomp mervel; ni fell d'eomp advleunia c'hoaz: Breiz da virviken! Goanv ar boblou, ivez, zo tremenet, Alleluia! »

Y.-M. PERROT.

Feiz ha Breiz hiviziken a vo gwerzet 12 gwenneq an niverenn

Ober a rankomp evel ma ra an holl gazetennou, met m'ho peus c'hoant da c'houzout peger marc'had mat eo c'hoaz Feiz ha Breiz, daoust m'eo keraet eus a zaou wenneg azalek ar miz-man, it, da eur stal bennak, da brena paper gwenn: ni, hag a rank paea ker ar vulerien da zua hor paper, a roio, daoust da-ze, ouz ar memez priz, kement a baper moulet d'eoc'h hag a baper gwenn ho pezo digand ar marc'hadour!

Aour, — paper, — ludu!

II

Ez eo gouzout, diouz an doare ma en em gemer ar ski-pailh o deus gellet, dre laer, 'n em gaout e penn ar vro, penôs e fell d'ezo e vefe, en dro-man, ar c'hrog diweza etrezo hag an dud a urz. Frommus eo pa zeller, an neb en deus daoulagad da welet! Diouz tu ar Relijion, diouz tu an Tiegez, diouz tu ar Madou, diouz tu ar Skol, emañ o starda al liammou a dle o lakaat da vestr warnomp, hep distro ebet ken. Setu perak e kaver, e pep lec'h, tud heb enor na koustians hag o deus marc'had grêt ganto da veza o mevelien, o spierien, a-wel d'an holl. Aon ebet ken; an trec'h, war o meno, a zo gant an dizurz: « Bezomp eta, emezo, tud a zizurz ha youc'homp a-bouez penn: Bevet an dizurz! » E skeud an dizurz-ze, emañ e zonj, darn, en em venji, darn all, laerez, darn all ober ankounac'haat o amzer dremenet... Sellit ervad endro d'eoc'h ha gwelit piou a zav e benn hag a c'hourin, pa glev du-hont, warzu Pariz, strakadennou evel re eun ti o koueza en e houll; aze breman eo anaout piou eo pep hini.

Ar c'hrog diveza eo! Eskibien Frans hag e par o lagad pelloc'h eget hon hini o deus sonet ar c'hloc'h-galv, breman 'z eus bloaz, ha pedet an dud a urz d'en em voda, evel breman 'z eus daouzek vloaz, pa voe galvet an holl da zifenn ar Vro ha da vezan soudard. Soudarded eo a vod ivez an « Union catholique » hag ez-eün d'ezo ez eus eun arme all, gwasoc'h eget arme ar Boched, o vezan m'eman en hon touez ha m'eman gouarnamant ar Vro a-du ganti.

Tud a zo hag a vouse'hoarz, marteze, pa vez komzet d'ezo eus an enebourien nevez-ze a zo, en o c'hichen, e toull o dor, ha ne c'hedont nemet an taol sut hag a roio ar brall d'ezo da vale hervez o c'hoant. Diouz ma lavar eur skrivagner hag en deus studiet piz ar vuhez er c'hériou bras, — e Pariz, ha wardro, ez eus eur milion a dud, Kabiled, Arabed, diavezidi betek eus an Azi, eus ar Chin, tud gouez, hag a zo, evel ma lavaren d'eoc'h, o c'hedal ma sono an eur evito... Neuze hon bro a deufe da veza eun eil Rusi... An torfejou ar spontusa a c'hoarvezfe e pep lec'h war an dro; ar Frans a ziskouezfe d'ar bed eun dôlenn henvel ouz an hini a weler awechou en eun tiegez hag ez eus savet ennan, etre kerent ha bugale, freuz, dismantr, lazadeg!...

Doue ra bellaio ar walenn, n'eo ket gwir? D'eomp ivez d'ober diouz hor gwella evit he fellaat!

vit ar berc'heniez, — vit ar vroadelez; — ac'hanta, ar frankiz eo kaout gallout da heuilh al lezennou-ze. Hogen, hervez spered diaoulek an Dispac'h, ar frankiz, (pe al « Liberté », evel ma lavaront), eo war an dismantrou anezo eo e tle sevel; an den ne vezo « libr » nemet pa vo torret evitan an holl lezennou-ze!! — Monet a reomp varzu eno! Met evel eun den ha, pa vez en em gavet war ribl an islonk, a dec'h gant ar spont war e giz ken n'en devez kuitaet penn-da-benn an hent a gas d'an islonk-ze, evelse, distroomp iyez, hep chom da varc'hata, betek elec'h ma oamp pa hon doa kuitaet an hent mat...

Dre studi, dre gomz, dre ober, pourchasomp ar gwirioneziou dianket, d'o lakaat en diazez hon ti nevez. Pell awalc'h hon deus klasket, en aner, sevel war an treaz.

E. A. M.

Tristidigez ar C'helt

Yaouank oun, n'em eus ket c'hoaz gwelet ugent hanv
An heol, tro war tro d'in, a skuilh e vannou-tan,
Ar bleun, war an avel, a zigas d'in o c'houez
Ha daoust da ze an doan eo am gwask hep paouez.
Perak 'ta? Doue 'r goar. Pa grouas ar Breton
Hen eo lakas an doan da jom en e galon.

Digouezet oun en oad ma vourrer (1) o vevan
O redek ar parkou, o c'hoari, o kanan.
En oad ha ne zonjer, nag e bez, nag e men,
Nag e ster ar vuhez ker founnus o tremen...
E kreiz va flijadur, koulskoude, doaniet on:
Doue lakas an doan e kalon ar Breton.

An dud, tro-war-dro d'in, a c'hoarz d'an nevez-hany:
An eostig war ar barr a lar e zon vrvan,
Holl an evned a strew o foziou skittr en er;
Met me pa gemeran va zelennig zister
Ne ran met hirvoudi, ne ouezan met eun ton:
Doue ' lakas an doan e kalon ar breton.

Yaouankiz ha frankiz, heol an nenv, bleun ar prad
Am eus hag a dlefe, hep mar, va laouennat
Petra zo red muioc'h 'vit ma vezin eurus?
Ar bed-man, daoust da-ze, n'her c'havan ket bourrus.
Eun dra bennak atao zo diak d'am c'halon
Doue ' lakas an doan e kalon ar breton.

O va Doue ar pez a vank d'am c'hoantou-den
C'houi eo! Rak er bed-man ne reomp nemet tremen
Rak n'eo ket evitan 'ma graet hor chalonou...
Met pa welimp o tont karrig gwenn an Ankou
Vit hon dougen du-hont, ganeoc'h barz en nenv don
Neuze 'vo levenez e kalon ar breton? Y.-P. CALLOC'H.

(1) Bourra : se plaisir. Bourrus : agréable.

Ar c'hlenved nevez : Bosenn ar Rusi

Forz pelec'h e valeit, ne glevit dre holl nemet an hevelep mouez o sevel, dreist-holl war ar meaz: « Oh! nag eo deut an dud da vezan digar! Arabad da zaoz zen en em glevet mat ken, nemet hag evit ober droug e vefe! — Du-man, eme unan, ez eus pevar di er gêriadenn hag an dud enno n'en em welont ket ken! — Du-man, eme eun all, ez eus eur gêriadenn vras; bemdeiz e vez tabut ha trouz etre amezeien, ha pa ne vez ket a drouz, e vez maro pep tra! »

An dud a zo speg enno holl, tamm pe damm, ar c'hlenved nevez, bosenn ar Rusi a lak terzienn, dreist-holl e gwad an dud dister, hag a ra d'ezo lavaret, evel eun den tec'het e spered digantan, pa vez en e varrad follentez : « Me a zo kement ha forz piouz! Me zo, kemend hag eun all, mat da vezan depute, mër, kuzulier!... Me a dleje ive bezan perc'hen, kaout lod eus traou heman pe traou henhont! Henez en deus re evit eun den e-unan! »

Kaera tra zo eo penôs sell ar skrigner-dent-man ne zavo kammed betek an dud digoustians ha pinvidik-mor eman ar vro dindan galloud o arc'hant; war e amezeg nesa an hini eman e zell, ha n'ez a ket pelloc'h; war e amezeg hag en deus dek bioc'h hag hen n'en deus nemet unan; — war e amezeg hag en deus parkou muioc'h egetan; — war e amezeg hag en deuz eun ti kempen hag hen n'en deus nemet eur foukenn.

N'eus ket pell, e kleven eur skrigner-dent evelse o lavaret: « Hen-ha-hen en deus prenet teir vèreri! Dleont a raje bezan difennet prena'muioc'h eget unan! »

Lavarit d'eun den evelse penôs hep dale, marteze, en em gavo koulz hag e ranko ar perc'henn diou vèreri hag ar perc'henn ter ha peder adgwerza evit paea an tailhou pouner a gouezo war ar vro, ha penôs e vo gwelet neuze ar mèreriou, dre bemp ha dre dek, o tremen etre daouarn tud ha n'o deus nag hon gwad en hor gwazied, — diavezidi — nag hor c'hredennou en o c'hreiz — tud difeiz; hag ar skrigner-dent-man a c'hoarzo hag a lavaro, allies a vouez huel : « Forz gant piou, betek ne jomint ket gant hennez! » — « Henez » a zo penn-tiegezh eveltan, labourer eveltan, ganet en hevelep parrez gantan; grêt en deus, marteze, e baskou skoaz ouz skoaz gantan; bet int, marteze, o-daou mignoned, kevelerien; marteze, zoken, int kerent... Mat! ar skrigner-dent n'ez eus den hag en dije mui a zroug outan eget ouz « hennez! »

Setu eno ar c'hlenved nevez, bosenn ar Rusi, digaset d'ar Frans, va, pa zo bet digoret dor d'ez i gant ar c'houarnamant milliget a zo o ren ar vro... d'an islonk!

Ni, hag hon deus bet gallet evêsaat, betek hen, ouz ar c'hlenved spegus, arabad d'eomp rei tu d'ezan da staga warnomp. Bale dince'h, dispont, didrous, sounn ar penn,

eün ar zellou, tec'hel rak ar c'honchou kasaüs a vez kaset da vale gant tud gwarizius, abalamour « lakat jeu », evel ma lavaront, ha tremen hep kaout droug ouz den. En doare-ze, d'an hini en do droug ouzomp, warnezan, e-unan e koueza e zroug, abred pe ziveza. *Ar baleer.*

Lik, laik

Setu aze eur ger hag a vez alies klevet hano anezan en hor bro, ha dreist-holl abaoe eun nebeut bloaveziou. « Ni a zo laiked! Enor d'al laiked! »

Ar ger a zo koz goulskoude, anavezet abaoe meur a gantved, abaoe m'eo deuet en hor bro ar relijion gristen. Daou rumm dud a oa hag a zo ato en Iliz; eus eun tu, ar veleien, al leaned; eus eun tu all, pobl Doue, al laiked, ar re a zo o veva er bed, n'int ket en em voestlet da Zoue dre eul le bennak. Hag an daou rumm dud-ze en em glevet mat etrezo, n'oant ket enebourien an eil d'egile. Ar veleien, al leaned a rae o labour en ilizou, er c'houentchou; al laiked a c'houlenne diganto ar gelennadurez kristen, ar zakramanchou, kement a zelle ouz mad an ene.

« Me zo souezet, a lavare er gador-brezeg eur beleg, o klevet ken alies hano eus laik. Met, va zad ha va mamm a oa laiked; va breudeur, va nized a zo ive. C'hwil am zelaou a zo ive, ha n'oc'h ket evit-se va enebourien. Ha me n'oun ket kennebeut enebour al laiked. Eul laik a c'hell hag a dle beza eur c'hristen mat. Gourc'hemennon Doue a zo da veza heuliet gant an holl, ganeomp-ni, hon eus ar garg da brezeg d'eooc'h, ha ganeoc'h ive, pobl kristen. Al laiked eo ar bobl kristen, hag a dle breman, evel gwechall, en em glevet gant ar veleien, gant o fastored ».

Setu aze ar wirionez. Met n'e ket evelse e sonj al laiked framason. Evito al laik a zo enebour Doue, enebour ar relijion, enebour ar beleg. Al laik a c'hiz nevez eo an hini en em c'houarn e-unan heb ober van gant gourc'hemennon Doue ha kelennadurez an Iliz. Hag ar pezh a hanver e galleg *laïcisme* a zo eur relijion nevez savet gant ar framasoned ha skignet ganto er Frans a-bez dre o skoliou dizoue, dre o lezennou dizakr. Artiklou ar Gredo nevez o deus renket eo ar re man: « N'eus Doue ebet; ar relijion n'eo bet graet nemet evit sponta ha touella an dud; an deskadurez a zo da lakat e lec'h ar relijion; n'eus ken buhez nemet ar vuhez-man; an den a dle eta klask chom war an douar ar pella ma c'hello, ha kaout ar muia ma c'hello a blijadur ».

Ar c'houarnamant a zo laik. Petra verk ar c'homzou-ze? Siouaz! Abaoe tost da hanter-kant vloaz, en hor bro ar c'houarnamant, e lec'h lezel pep frankiz gant ar relijion, ar pezh a vije talvoudus bras evid ar vro, a ra brezel d'ar relijion e pep giz, brezel d'ar relijion gatolik, rak ar Bro-

testanted hag ar Juzevien ne vezont ket heskinet; ar Vahometaned a vez graet stad outo, p'e gwir ez eus bet savet evito e Paris, gant arc'hant ar vro, eun iliz. Kounnar ar c'houarnamant a zo troet ouz ar relijion gatolik, ha pell zo e vije bet lazeta, ma vefe e galloud an den diskar ar pezh a zo savet hag harpet gant Doue.

En hano ar relijion laik eo bet aozet an holl lezennou graet en hon amzer. Peseurt droug a rae ar groaz er skoliou, en hospitaliou? Droug ebet; vad eo a rae. Met al laiked framason a zisplije d'ezo gwelet ar groaz dirak daoulagad ar vugale hag ar re glanv, hag o deus roet urz d'he zoler er maez. Peseurt droug a rae an aomonierien, ar veleien a veze gwechall gant ar vartoloded war al listri a vrezel? Vad a raent, o prezeg an Aviel hag o rei ar zakramanchou d'ar re o c'hoantae. Met al laiked, gant o c'houarn ouz Doue, o deus difennet lezel beleien gant hor martoloded. Bez ez oa leaned, relijiuzed oc'h ober skol d'ar vugale, hag a rae skol vat, hag ouzpenn rei deskadurez war draou an douar, a zeske c'hoaz karet Doue ha senti ouz e lezen... « It er maez eus ar skoliou hag er maez eus ar Frans », o deus lavaret d'ezo al laiked. Ni hiviziken, ha ni hepken, eo a skolio bugale Frans hag a lakaio en o fenn ar pezh o deus ezomm da anaout ».

Ha petra vo desket gant an doktored laik? Pep seurt traou, nemet ar pezh talvoudusa. Evel ma lavare an aotrou Teitgen e bodadeg vras Landerne, gouzout skriva, lenn, konta, gouzout istor ar vro ha kalz a draou all c'hoaz a zo talvoudus d'omp, micherourien ha labourerien. Met ar pezh a ra e gwirionez talvoudegez an den, ha n'eo ket gouzout perak eman war an douar-man, perak e tle poania, labourat ha dreist-holl karet? Hogen, an holl draou-ze ne vezont desket nemet el levrig hantvet katekiz, ha setu perak e fell d'in kaout pep frankiz da lakat va bugale er skol a gavan mat evito. O gwiska hag o beva a ran evel ma fell d'in. Evel ma fell d'in ive, e vagin o ene.

Ar pezh a c'hoanta al laiked framason eo gwaska an holl dindan o zreid, lakat an holl da blega d'ezo ha skigna e pep lec'h ar Gredo nevez, e lakat dre nerz e penn ar vugale, en desped d'o c'herent. Ar gerent, ma z'int kristen, a zo kemeret evit tud sot gant al laiked, tud n'int na din na gouest da zvel bugale. Er skol laik ar vugale a vezo dizodet, ha graet e vo anezo tud evel ma ranker kaout en deiz a hirio, da lavaret eo tud a c'hell beva hep Doue, hep relijion, n'o deus ezomm nemet eus deskadurez ar bed.

Ya, setu petra eo ar ger lik, laik evid ar framasoned eus bro Frans. Ha tud ar broiou all, ar re o deus eur spered eün ha lealded en o c'halon, a zo souezet o welet pegen diskiant eo an dud a zo e penn hor bro.

Eun Amerikan eus ar Stadou-Unanet ne gompren ket perak e klask gouarnamant Frans difenn ouz Leanezed d'en em voda evit pedi, difenn ouz bugale an Alzas deski

ar c'hatekiz er skol. Ar c'houarnamant a zo e labour reizha mat an traou, lakat urz, peoc'h er vro. Enebourien an urz, ar peoc'h eo youlou fall an den. Ar relijion, o teski d'an den beza trec'h d'e youlou ha d'e dechou fall, a ro harp d'ar c'houarnamant. An Amerikaned eus ar Stadou-Unanet a zo a du gand ar relijion, ne lakont ket a dailhou war an ilizou, ar skoliou, patronachou, rak gwelet a reont pegen talvoudus int evid ar vio, o lakat furnez e penn an dud.

Divezatoc'h fizians hon eus, gouarnamant Frans a raio dishenvel diouz hirio, pa ne vo mui framasoned o ren ar vro. Rak n'eus netra vat da c'hedal a-berz ar framasoned, dallet ma z'int gand o c'houarnar ouz Doue.

(Da gendalc'her).

J. U.

Evit ar vugaligou : katekiz bihan dizoue

Bet embannet e Kelaouenn Menec'h sant Bened « Bulletin liturgique paroissial ».

Goulenn. — P'ou en deus ho krouet hag ho laket er bed? Respount. — Tad ha mamm.

G. — D'ober petra?

R. — Evit anaout, karet, servicha ar Republik ha kaout dre-ze, takadou brao, kargou uhel, metalennoù ha rubanoù, bureoiou-butun, bilheji « evit netra » war an henchou-houarn.

G. — Petra eo ar Republik?

R. — Eun intron vat a zo anezi, war he fenn eur boned-gwaz, mestrez vras war gement peuri druz, war gement dachenn vras, war gement takad aes, war gement kous-tianz, ha war gement frankiz.

G. — Pet Republik a zo?

R. — N'eus ha n'hell beza nemet unan, holl en eun tamm: Republik Pôted ar c'hartell.

G. — Pelec'h eman ar Republik?

R. — E pep lec'h ez ' euz ledet anezi.

G. — Pet person ez ' eus er Republik-se?

R. — Tri ferson: Blum: ar c'hosa, Herriot: ar yaouanka, ha Painlevé: spered-bras.

G. — Ha bez' ez ' euz unan trec'h d'ar re all?

R. — Nann keit ha keit int o zri.

G. — Pehini anezo a vez ar peurliesha e mesk an dud hag o klaşk penn outo?

R. — An eil ferson: Herriot e ano.

G. — Ha petra en deus kemeret d'ober ar vicher-se?

R. — Kalz a gof hag eun tamm mat a arc'hant.

G. — Perak e vez Herriot an aliesha anezo etouez an dud?

R. — Evit kaout an tu d'eomp d'en em zizober eus ar veleien hag ar re wenn, hon enebourien vras, digas peoc'h ha surentez d'hor sperejou ha dreist holl dastum d'eomp brud vat ha kemend-so, er broiou all. F. M.

An Tad Penfeunteniou

Jeneral Urz sant Fransez (1532-1595)

Eun hanter leo diouz Kastell-Paol, war hent Landivisiau, e kaver, en tu kleiz, eur maner koz, gant toennou uhel ha chimalou bras: hennez eo maner Kermorus a oa perc'hennet gwechall gant aotronez Penfeunteniou Sibiril.

Aotronez Penfeunteniou Sibiril, eur maner ha ne jom netra 'bed ken anezan, koulz lavaret, a oa maro holl en amzer an Dukez Anna hag o danvez, dre zimezi, a oa aet gant an A. Leskelen. Ne jome ken da zougen an ano a Benfeunteniou nemed Aotronez Kermorus.

Kosa hini euz ar re-man a gaver meneg anezan er paperou koz eo Yann Benfeunteniou a zimezas er bloaz 1430 da Gatell Heussaff, hag o devoe eur mab, Guiomar, dimezet er vloaz 1461 da Oliva Kersauzon; o mab bihan Yann Benfeunteniou a zimezas er bloaz 1519 da Anna Goatkiz, eus a Gerneguès, e kichen Montroulez, nizez Philip Coatkiz, arc'heskob Tours ha kardinal Avignon ha Yann Goatkiz, eskob e Roazon ha goudeze e Landreger.

Bugale a zavas diwar an dimezi-ze; en o zouez, Yann, ar mab hena, ha Kristof unan eus ar yeouankoc'h a dle beza bet ganet, nann er bloaz 1512 evel ma lavar ar re o deus skrivet e vuhez, p'eo gwir e dud n'oant ket dimezet neuze c'hoaz, met er bloaz 1532; ganet e oa bet, nann e Penfeunteniou Sibiril, n'edo mui gand ar Benfeunteniaoued, daou c'hant vloaz a oa, met e Kermorus, e Mihin Leon, demdost da dour dantelezet Kreisker, a ra d'an den hunvreal er baradoz. Yaouank oa c'hoaz pa c'hoanteas mont da veleg. Ober a eure e studi, e manati menec'h sant Fransez Kuburien e kichen Montroulez ha goudeze e Paris; eur wech doktor e tizroas adarre da Guburien; ar manati-man oa kaera hini o doa Tadou sant Fransez e Breiz; ar chapel a oa stag outan a weler c'hoaz en he sav; savet eo bet er bloaz 1519 gant Yann, beskont Leon ha Rohan; e skeudenn, a weler c'hoaz war ar gwer a liou a zo a dre kein an aoter vras hag e skoued a zo livet war unan eus an treuzier. Skoued Kristof Penfeunteniou (10 barrenn, gwenn ha ruz, bep eil, *un burellé d'argent et de gueules, evel ma leverer e galleg*) a weler ivez en eur c'horn eus ar prenestr bras; Hen e-unan, da gredi eo eo a reas o lakat eno, pa deuas da veza Rener manati Montroulez, pe pa voe hanvet da Rener bras holl vanatiou urz sant Fransez, e Breiz, er bloaz 1562.

An Tad Penfeunteniou a oa eur prezeger bras, ha prezeg a eure e ilizou brudeta Paris. Galvet e voe da vont da Rom da ober skol e manati an Ara-Cœli. P'en em vodas

holl venec'h sant Fransez e Valladolid, er Spagn, er bloaz 1565, e roas tro d'e vreurdeur da welet peger fur, peger gouiziek ha pegen helavar oa en e gomzou. Er bloaz 1571 e voe harvet da jeneral urz sant Fransez. Ober a eure ker mat ar pez a oa en e garg, ma voe meulet ha karet gand Sixt V, Urban VII, Gregor XIV, Innosant IX ha Klemant VIII, ar pemp Pab a wetas, e daouzek vloaz, oc'h azeza, an eil goude egile, war gador sant Per. Eur rener oa, eus an dibab, ha mat oa da vont da welet manatiou e urz evit gwelet ha miret oa enno reolenn sant Fransez ha lemmel ar plegou fall a deuer da gemeret gand an amzer, pa ne daoler ket a evez.

Pa roas an dilez eus e garg a jeneral, Gregor XIII her greas eskob hag a gasas anezan, gand al lez-ano a arc'heskob Kesaré, da c'houarn eskopti Sens, e lec'h ar c'hardinal Pelleve, a veze peurtiesa o chom e Rom. Kalz vad a reas en eskopti-ze. Er bloaz 1586, e reas tro ar Flandrez o prezeg a eneb ar brotestanted hag e viras, dre brezegennou ouz eleiz a gatoliked da dec'het diwar hent ar gwir Iliz. Tud gwarisius a gemeras kas outan, o welet ar vad a rea, a damallas anezan da brezeg eur geennadurez dishenvel diouz hini Rom hag a ziskullas anezan d'ar Pab; pa glevas an Tad Penfeunteniou ar c'helou ez eas da Rom, er bloaz 1587; Sixt V eo a oa Pab neuze; an Tad Penfeunteniou a yeas d'e gaout hag a ziskouezas d'ezan, gant habaskder, e oa tamallet e gaou gand e enebourien. Ar Pabed, daoust ma ne gavjont ket a dro, da ziskouez e kavent mat e getennadurez, evel m'en doa c'hoant e rajent, a roas d'ezan testeniou sklêr hag anat eus o anaoudegez vat evid ar vad en doa graet d'an Iliz. Mervel a eure d'an oad a 63 vloaz, d'ar 26 a viz mae 1595, e manati sant Per *in Montorio*, el lec'h ma voe beziet etre an aoter vras hag ar sakreteri.

Daoust ma yeas abred eus a Vreiz, an Tad Penfeunteniou a zo bet dizroet d'e vro meur a wech hag a labouras kalz da bellât diouz hon tud koz fals-kredennoù ar brotestanted. Albert ar Braz a lavar e tiouallas dreist-holl eskopti Leon, diouz ar fals kredennou-ze o sevel en holl barrezioù koulz lavaret *Breurie ar Zakramant* en doa bet gwir da zevel e Breiz hag e Frans ha da staga outi induljansou kaer dre eul lizer skrivet d'ezan er bloaz 1577 gand ar Pab Gregor XIII.

Atao evit stourm ouz ar brotestanted e savas eul levr: *La Défense de la Foy de nos ancêtres, auquel on déclare les stratagèmes et ruses des hérétiques de nostre temps*; hervez tud gouiziek, evel ar c'hardinal Hovius, n'eus ket bet gwelloc'h eged at levr-se da viret ouz ar gaou d'en em skigna. Kinnig a eure al levr-ze, moulet e Paris, e ti C'haoda Fremy, er bloaz 1572, d'ar c'hardinal Pelleve, arc'heskob Sens ha d'e vreur hena Yann Benfeunteniou, aotrou Kermorus. Diskouez a ra ennan fazi bras ar bro-

testanted, a ya, pa vezont nec'het, war eur poent pe boent eus ar relijion, da gaout, nann Doktored an Iliz, met ar rouaned, pe ar brinsed, pe aotroned all, ha n'o deus ket a studi a-walc'h evit beza barrek da rei sklerijenn war hevelep traou; diskouez a ra ennan an dismegans a daol an heretiked war feiz o zadou diazezet goulskoude war asant ha skiant-prena ar c'hantvejou hag an doare gouez o deus kemeret da lakat an dud, dre an dir ha dre an tan da heulia o c'helennadurez; setu aman eun nebeut linenou savet gantan, da ziskouez d'eoc'h e zoare-kriva: « *On me pardonnera si je bretonnize en mon françois, comme on excuse le grand historien latin Tite-Live, pour avoir patavinisé. Beaucoup de fidèles n'entendent pas le latin et les hérétiques n'écrivent qu'en françois pour le simple peuple. Mais on me dira icy qu'on se mocquera de moy, veu qu'estant Breton bretonnant, qui ne peut qu'en forçant sa nature parler bon françois, je réponds que je n'escris point pour les doctes, ni pour apprendre à aucun parler françois, mais comme barbare aux barbares, dont j'avertis les mignons à leurs grandes chatouilleuses oreilles, qu'ils n'aient à prendre l'ennuy de lire mes livres, notre éloquence rustique est trop rude pour si délicates oreilles. Je n'escris que pour mes simples frères chrestiens, sans aucun fard ni éloquence.* »

Al levr-se a reas kalz a drouz; troet e voe e latin, e italianeg, e flamaneg hag e alamaneg koulz hag an hini a reas goudeze evit harpa hag astenn ar c'henta: « *Second livre de la défense de la foy que nos ancêtres ont eue de la présence réelle du Corps de Notre-Seigneur Jesus-Christ au Très Saint Sacrement de l'autel*. Eun ugent levr bennak all a reas c'hoaz hag en o zouez eo red henvel e: « *Chrestienne Confutation du point d'honneur sur lequel la noblesse fonde ses monomachies et querelles* », a ginnagas, er bloaz 1568 da eun dijentil breizad, Per Boiseon, aotrou Kerouzer, e Sibiril, gouarnner Montroulez, e bloaveziou diveza ar XVIe kantv d. — El levr-ze an Tad Penfeunteniou a ziskouez pegen diskiant eo an emganou-se, a zave allies diwar netra, hag a rea d'an dud en em laza ha koueza, e stad a bec'hed marvel, dirag Lezvarn an Aotrou Doue.

Relegou Kristof Penfeunteniou a zo bet tennet euz o bez er bloaz 1634 ha digaset da Vreiz ha laket e chapel maner Kervorvan, e parrez Trebabu, el lec'h m'emaint atao. Eun ni d'ezan, Tanguy Penfeunteniou, aotrou Kervorvan, eo a reas o digas di; lakât a eure sevel eno eur bez evitan ha warnan en deus laket moula ar skrid savet gand an Tad Fransez Gonzag, jeneral urz Tadou sant Fransez evid ar bez a oa bet graet d'ezan e Rom; er skrid bez-ze, an Tad Fransez Gonzag a lavar e oa: « Karet ha meulet gand an dud vat ha doujet gand an nevezentierien; an natur a reas anezan eur breizad, ar zantelez, eur beleg eus

a Urz sant Fransez, ar ouiziegezh eun arc'heskob eus a Gesare, hag an Ankou unan hag a zo o chom er bez-man. Kenavo, tremeniad. Ma 'z eo aet ar feunteun da hesk ha ma n'eo ket torret da zec'hed c'hoaz kea d'ar goueriu ma 'z eo e levriou hag e redo drezo an dour sklêr da virviken! »

G. P.

AN TRI BREUR

Bez e oa tri breur ha ne jome ganto goude maro o zud nemed eur c'hi, eur c'haz hag eur c'hilhog.

Gwelloc'h e oa bet traou an tiegezh gwechall. Truez Doue! ar c'hlenved, ar maro ne roont ket a dro d'an dud d'en em zével. Diskaret e oa bet hini an tri breur gant klenved ha maro o zad hag o mamm. Goude paea an dle, ne jome mui ganto nemed an tri loen em eus komzet anezo.

Ne gavjont ket a fred na d'ar c'hi, na d'ar c'haz; en amzer-ze ne 'veze ket gwerzet na chas na kizier; miret a rejont ivez ar c'hilhog, e lec'h e werza, hag en hent-se o devoa pep hini e loen pa rannjont etrezo o zammig danvez.

Hag i tenna d'ar blouzenn verr hag ar c'hi kouezet gant Miliou, ar c'haz gant Meven hag ar c'hilhog gant Telau.

Hag int ha staga da vale bro evit gounid o buhez; mont a rejont da Vro-C'hall en eur rei o ger an eil d'egile da zistrei d'ar gêr goude bloaz hag eun dervez.

D'an dilost-hanv e figouez Miliou en eur maner bras ha pinvidik hag hen goulenn, evitan hag e gi, lojeiz evid an noz.

Pa zisternjot an daol, goude koan, e savas gand ar mevelien trouz diwar al labour a jome da ober epad an noz.

Miliou, a nebeudigou, a deu da c'houzout e veze red da bevar mevel, bemnoz adalek koan betek lein antronoz, mont da c'houarn ar peder dor a skoe war borz bras ar maner evit diouall an holl diouz al laeron, al lazerien hag an dud fall all a c'helle beza o redet bro.

Hini eus ar mevelien n'en doa mall, en noz-ze, da vont da ziuall doriou ar porz; skuiz e oa unan, hanter-glanv e oa an eil; an trede a oa klanv bras. Eun digarez vat a gave pep unan evit tenna adre.

Red e voe gervel an aotrou evit trouc'ha an tabud, hag hen ha lavaret:

— Ret e vo d'eoc'h mont diouz tro evel a-raok, klanv pe ziglanv; ne c'heller ket fenoz muioc'h eged en noz-veziou all lezel ar porz hep beza gouarnet na diouallet an noriu warnezan. Bez e vez, e pep koulz en noz, koz tud o troidellat dre aze hag a zo leun o fenn a fallentez. Ar pevar mevel a oa o zro mont da ziuall doriou ar porz a enebas ouz an aotrou:

— Me ne fell ket d'in mont da zestum va maro, aze, er porz daonet-se, evel Maze, warlene.

— Me n'oun ket evit herzel ouz ar yenien; ne chomin ket aman er goanv.

— Me, n'oun ket evit koll kousket, hag ez an da derri va gopr ma vez red d'in diouer anezan.

— Me, a lavar ar pevare, ma ne vez ket kresket va gopr d'in eus an hanter a zo o vont d'eur maner all bihanoc'h hag e vo nebeutoc'h a ardou ennan.

Nec'het e voe an Aotrou o klevet digareziou ha troiou e vevelien:

— Ha goulskoude, emezan, ne c'heller ket lezel doriou ar porz hep den d'o diouall ha d'o gouarn a-hed an noz.

Miliou a zelle, a zelaoue, a zonje, hag hen ha lavaret:

— Me gav d'in e c'hellfen ho tiboania holl, war eun dro, fenoz hag en nozveziou goude.

— Penaos? eme an holl o trei warzu ennan. Eur vad vras a rafes d'an holl.

— Ar c'honsort a zo aman ganen a ray al labour unan hed-a-hed an noz ha c'hoaz war an deiz hep biskoaz beza skuiz hag hep klemm gwech ebet gant ma vo roet e brejou d'ezan pa vo ar c'houlz.

— Gwir, eme an aotrou, o tigeri frank e zaoulagad.

— Gwir eo, Aotrou, eme Viliou; den ebet ne lakaio gantan e droad er porz.

— Gwir eo? eme an Aotrou sebezetoc'h eget biskoaz.

— Ma kirit e weloc'h penaos e oar ober e labour.

— Ne gredin ket a-raok beza gwelet.

— Grit d'ho mevedien, dont bep eil, da skei, a-ziavéz, war zoriou ho porz ha c'houi a welo peger mat e vo diouallet ho maner deoc'h gant va c'honsort.

Ha grêt e voe evelse. Gwech e vounter war eun nor, gwech war eun all. Gwech e trouzer ouz unan ha gwech e tivizer ouz eun all ha kerker eman lampet ar c'hi da harzal ha da redet eus eun nor d'eun all.

An aotrou a jomas sebezet holl o welet an nevezenti. An holl er maner a c'hellas, en noz-ze, mont da gousket gant ki Viliou er porz.

Antronoz, a hed an deiz, e laosker c'hoaz ar porz e-unan gant ki Viliou ha den ebet ne zeuaz ebarz hep ma vefe bet harzet warnezan.

Hag an Aotrou estonet muioc'h mui ha lavaret da Viliou:

— Pegement e werzfet-c'houi ho konsort d'in evit diouall doriou va forz?

Ha Miliou hag ober mare'had gand an Aotrou, skei teir pe beder gwech war e zourn, eva daou pe dri chopinad chistr ha gwerza e gi eur mil skoued bennak.

Hag hen goudeze chom er maner da sikour e gi da anaout an holl, ken e oa mall d'ezan distrei d'e hent.

**

Meven, o vont gant e hent a zigouez eun deiz en eur vilin zour vras a vale flour da aotroued ker.

Hag hen kaout mevelien ar vilin, an aotrou, an intron hag o bugale gant skubelennou o flastra logod ha razed en dra c'hellent.

— Pesort c'hoari a rit c'houi aze, eme Meven, estonet bras ouz o gwelet.

— N'eo ket c'hoari eo a reomp aman.

— Petra 'n diaoul a rit-hu neuze?

— Paka al logod d'o laza; n'eo ket dies d'eoc'h her gwelet.

Ha goude m'en devoe Meven goulennet, selaouet ha gouezet e veze bemdez, laket an holl evelse gant skubelennou da logota, hag hen ha lavaret:

— Me c'hellfe dilogota ho milin gant nebeutoc'h a labour

— Penaos? eme an Aotrou.

— Beza ez eus ganen, em faner, eur c'honsort hag a deuiio a-benn anezo, e berr amzer hag e-unan kaer.

— Ma c'hellfe an dra-ze beza gwir!

— Labourat a ray war o zro, noz ha deiz, ha gwel c'hoaz en noz eged en deiz. Gwelit.

Ha Meven savet golo e baner hag ar c'haz raktal o redet du-nan, du-hont ha lazet mik, war an dachenn, eun dousenad logod bennak.

Hag an aotrou hag holl dud e di a jome sebezet o welet an nevezenti.

— O! kaera konsort ho peus c'houi! E pelec'h oc'h bet o klask eul loenig ker skanv ma 'z in me ivez da glask eun all henvel outan da zilogota va mitin? Den ne c'hell lavaret pegement a goll am eus gant ar c'hoz logod daonet-ze, pegement a zier a doullont, a winiz a zrailhont hag a loustoni a daolont etouez ar bleud. Ar bara dre aman a vez hanter kaoc'h-logod hag hanter vleur ha du evel bara heiz ar broiou all. Nag a amzer a vez laket aman bemdez da redet warlerc'h al loened viltansus-se hep morse dont a-benn anezo.

Deuet eo bet d'in meur a wech ar zonz da lakat an tan er vilin evit o devi, ha mat em dije graet hen ober setu peil a zo; gounezet em dije bet graet c'hoaz!

Ezomm bras em eus da gaout eul loen evel hoc'h hini da zilogota va milin. Gwerzit hen d'in. Pegement a c'houlenit evitan?

Ha Meven graet marc'had gantan, skoet teir pe beder gwech war dourn ar miliner, evet daou pe dri chopinad chistr ha gwerzet e gaz eur mil skoed bennak ha chomet goudeze da zikour boaza e gaz diouz an holl er vilin beteg m'oa deuet ar c'houlz d'ezan da zistrei da gaout e vreudeur.

**

Dont a ra Telau gand e gilhog, e ditost an hanv, en eur maner brao ha kaer evit goulenn lojeiz evitan hag e gilhog, eun nozvez. Ha goude koan e sav komz gant ar mevelien eus ar c'henta labour a vefe da ober antronoz. Ha Telau estonet ouz o c'hlevet.

Bez e oa hano ganto a sterna eur c'har evit mont da glask an deiz.

Ha Telau, selaou, goulenn ha dont da anaout e kredet a-viskoaz, er maner, e oa red, evit kaout an deiz mont d'her c'hask gand eur c'har sternet.

Tre ma selaoue Telau ar c'helou e sonje hag e lavare.

— Traou heb ezomm a rit c'houi, va zud vai!

— Penaos traou heb ezomm? C'houi a gemer eta an deiz evid eun dra netra?

— O nann! eun dra gaer eo an deiz, met gellout a rear digas an deiz hep kemeret kement a boan hag a rit c'houi.

— Penaos eta? eme ar mevelien, dispourbellet o daou-lagad.

Ha Telau lavaret e oa gantan eur c'honsort hag a c'helle, hep fichal eus al lec'h ma veze, digas an deiz, oc'h huchal warnan hepken.

— Na pebez tra gaer, ma vefe gwir, eme ar mevelien souezetoc'h eged biskoaz!

— Gwir grons, eo, eme Delau, ha ma kar hoc'h aotrou en em glevet ganen adalek hizio ne vo ket red da hini ac'hanoc'h dont er mêz eus e wele warc'hoaz vintin evit digas an deiz.

Kas a rear ar c'helou d'an aotrou ha dont a ra a-herr da gaout Telau hag, evel ar mevelien, estoni a ra o klevet eur seurt tra.

Ha pa wel ar c'hilhog o tont er mêz eus paner Telau eo souezetoc'h c'hoaz.

— Penaos e c'hell eul loen ken dister ober eul labour ker bras?

— Anezan e-unan? eme an aotrou. Na kaera tra mar d'eo gwir.

— Grit d'ho mevelien chom en o gweleou ha c'houi a glevo va c'honsort, etre peder ha pemp eur o kana d'an deiz da zont.

— Eun dra da welet eo, eme an Aotrou ha gwelet e vo. Ne vo ket atao bras an droug ha goude ma 'z afed eur wech da glask an deiz, diou pe deir eur divezatoc'h, ma ne deu ket a-benn ho konsort eus e labour.

Lezel a rear « mab ar yar » er gegin ha mont a ra an holl da gousket o spered nec'het bras.

Kousket an Aotrou hag e vevelien, met dihun e oant pett a-raok ar c'houlz ha pa glevjont kilhog Telau o kana evid ar wech kenta e teujont tre er mez eus o gweleou evit gwelet ha graet en doa an deiz dioutan.

An trouz hag ar goulou a laka muioc'h-mui Olier da gana ha digas a ra an deiz d'e goulz.

Lavaret a ra an Aotrou da Delau.

— E pelec'h oc'h c'houi bet o klask eur c'honsort hag en deus kement all a c'halloud? Red eo d'in kaout unan all henvel outan en eun tu bennak. Den ebet ne c'hell kompren pegement a boan em bevez me va gant mevelien hag ar safar a vez ganto diwarbenn al labour a vez aman da vont da glask an deiz.

Va mevelien ne jomont ket ganen; ne gavan ket re da c'hoprart ha tabut a zav dalc'h mat gand ar re a gavan evit gouzout piou a 'z ay ha piou ne 'z ay ket.

Ezomm bras em befe da gaout eur c'honsort henvel ouz hoc'h hini.

Ha Telau hag ober marc'had gand an Aotrou, skoet war e zourn teir pe beder gwech, evet daou pe dri chopinad chistr ha gwerzet e gilhog eur mil skoed bennak ha chomet goudeze tri pe bevar miz evit boaza e gilhog diouz ar maner hag hen distrei da gaout e vreudeur.

Dizrei a rejont er memez deiz ha gant plijadur e leverjont o c'heleier an eil d'egile ha beva reant ervat gand o mil skoejou.

Lavaret a ra Miliau.

Bevomp dinec'h; ha pa vo debret hor mil skoejou, ni a 'z ay c'hoaz da glask re all da Vro-C'hall. Me a gaso, me, eur giez d'am c'hi!

— Me a gaso, me, eur gasez d'am c'haz.

— Ha me eur yar d'am c'hillog.

— Ni a droko lod eus hor spered ouz lod eus o ar-c'hant ha ni a vevo bepred ervat diwar ar C'hallaoued berr a spered.

N'eus ket eun dister dra ha ne ve ket getlet tenna talvoudegez anezan gant preder hag ifin.

ALBAN AR MILINER.
Dihunamb.

Goulennit, ouz an A. Drezen, 4, ru ar C'hastell, Brest,

AR JUBILE

eul levrig bihan, savet gand an A. Corre, person Henvic, hag e kaver ennan kement a zo ezomm da c'houzout evit tenna talvoudegez, evel m'eo dleet, eus ar bloaz santel a zo o ren.

4 gwenneg n'eo ken !

Da Wener ar Groaz

Gwechall-goz, war ar mēz, e Kerne, da Wener ar Groaz, d'an tōl a ziv eur e ehane al labour hag e teue an dud d'ar ger da zelaou eur pennadig grasou — eun tammig displegadenn eus Poaniou Hor Zalver. — N'eus tamm 'zo ebet e 'z ae an dud mintin mat d'ober o devosion da chapelioù an Otrou Krist, da bedi anezan hag ive e vamm: tri chapeled, teir dro d'an Iliz ha d'ar c'halvar. — E Korre, koueet ar chapel koulz lar't, eo ar giz er mēz. Ra bado e lec'h all.

War gērn Mene Kalvar

I

Tachet ouz koad ar Groaz, dibrad diouz an douar,
Savet etre daou laer, war beg Mene Kalvar,
Jezuz-Krist, mab an den, evit prena ar bed
A varve en doare n'eo maro den ebet.
O c'houren didrue an eil ouz egile
O c'hrogad diveza, ar maro, ar vuhe
O doa grēt anezan azalek kern e benn
Betek blenchou e dreid eur gouli... netra ken.

II

Tost d'ezan ar Werc'hez Vari, en he zao c'hoaz
Dindan pounnera samm 'zo bet gwelet biskoaz,
A zante eur glac'har o treuzi he c'halon,
Evel leon eur gontel, hag o tiskan dōn don
War ar groaz hep distag, he daoulagad paret,
Ar Vamm baour a ouele d'he mab muia karet.

III

Oh! c'houi holl a dremen, ma karit tōl eur zell
Ouz Mari o lenva, ouz Jezuz o vervel,
M'ho ped, livirit d'in, gwelet zo bet morse
Eur verzerenti par da hini an daou-ze?
Daou ene ken dinamm gant dourn Doue skoēt
Da walc'hi an douar eus stalbez ar pec'hed?

IV

Ya! skrivet oa e thie, da zevel ar boblou
Eun Doue roi e wad, ar Werc'hez he daelou.
Hag evelse erfin, ar bed brein, ar bed koz
Pell zo lazeet e tenvalijenn an noz,
A wele o tarza evitan adarre
Dre gemend a boaniou, sklerijenn ar pare.

F. M.

ROUE AL LAZ ⁽¹⁾

— « Eur vuhez ar seurt ma vevomp hirio a zo savet diwar eun hadenn ha biskoaz n'hon doa tanvaet frouez diwarni. Hounnez a zo eun hadenn eus ar re a had an diaoul en hor parkou hag a deu awechou da zarevi, pa garomp rei gwrez d'ezi. En dro-man hon deus grêt, ha setu breman, ni 'rank dibri ar bara c'houero danzeet d'eomp gant hon enebour...

Ne fell ket d'in konta d'eoc'h va buhez, va redadennou eus an eil penn da Vreiz d'egile, evit difenn va Relijion ha va Bro ouz ar Re C'hlas; c'houi ho pefe kemend all da zisklêria d'in pep hini ac'hanoc'h... Hogen, ar pez n'ouzoc'h ket, hini ebet ac'hanoc'h, eo pelec'h en em gav mammenn ar walenn a zo kouezet warnomp, ha me 'oar!... Ar c'houtz a zo deut, a gredan, da rei da anaout d'an dud, d'ar gristenien, d'ar Vretoned a zo hirio dindan ar wasg, betek pelec'h eo dleet d'ezo mont er stourmadeg hag ouz piou o deus da stourm.

Me 'zo bet digouezet d'in darempredi, epad meur a vloavez dioc'htu, eun den hag en deus bet gwelet o tont kement en em gav hirio. Breman zo seiz vloaz, e oamp e kêr Bariz, hen ha me, er bloaz 1785, — hag eun deiz ma oamp hon daou, skoaz ouz skoaz, en eul lein vras, e palez ar Roue, hag hen hag o lavaret d'in, en eur skei eun taol lagad a-gleiz, a-zehou, dre douez ar bagadou aotronez hag itronezed o lipat meujou c'houek hag oc'h ober pep seurt kamanbreou:

— Gwelit, emezan, an dud-ze, nag e seblantont evurus! Arok dek vloaz aman, e vo bet troc'het o gouzoug d'ezo holl!

Ober a ris eur zell ouz va c'hamarad, o sonjal en doa evet eur banne re; elec'h dislavaret, mat, e pouezas hag e tisklêrias a-nevez:

— Dek vloaz a zo gwall bell! Lakomp eiz, d'an hirra!

1) Ar pennad-man a zo tennet an danvez anezan eus an Istor skrivet gant Deschamps, Barruel, C. Jamet, L. Blanc, etc., diwarbenn an Dispac'h hag ar Frammaso; crez.

— Farsal a rit, emeon, nemet ho farserez a zo spouronus da glevet..

— Pa vo achu ar pred, emezan, ni en em denno a-gostez, ma kirit anaout va zonzj penn-da-benn:

Va c'hredi a c'hellit, ar gomz-ze he doa troc'het d'in ar c'hoant dibri hag eva ha, dal ma kavis an tu da dec'het, e sachis war vrec'h ma mignon:

— Klevit, emezan, pa voemp en em gavet hon unan el liorz, en eur vali pell diouz an trouz, lavaret em eus dirazoc'h, a vouez uhel, ar pez ne baouezan da zisklêrian d'in va-unan abaoe m'oun dizro dre aman.

— A belec'h e teuit? emeon.

— Bet oun en Alamagn, e Wilhemsbad, tost da Francfort-war-Mein...

— Hag eno eo bet diouganet d'eoc'h?...

— Eno, ya!... kredit ac'hanoun, emezan; dindan hon treid, en deiz a hirio, emeur o toulla eur foz hag e vezo sebeliet enni milierou a dud hag ar re vrasa, da gentan!

Me a chome dilavar da zellet outan.

— Anaout a rit ar frammasoned? emezan.

— Ya da, emeon, pegwir emeur o paouez goulenñ va hano diganin da vonet en o Urz.

— N'ez it ket! emezan. Me a anavez anezo gwell ege-doc'h rak bet oun, bete vreman, unan eus ar pennou-bras anezo; tec'het diganto a rin adalek hirio, avat, hag en eur dec'het, e teuan da zisklêria d'eoc'h ar pez am eus desket...

Frammasonez ar bed holl a zo o paouez en em voda dindan eun dorn galloudus, mar 'z eus hini er bed (1), ha da zivizout e vô diskaret an Urz kristen war an douar... Dre ar Frans e vo staget gant al labour diaoulek-ze... Penn ar roue hag ar rouanez a gouezo da genta; milierou all a gouezo d'o heul...

O klevet seurt komzou, va bleo a zave a-bik 'n em fenn.

— Eul lezenn nevez a zo savet hag a vo embannet da rei lamm da lezenn an Aviel. Stad an dud ne chomo ket pell ken ar pez m'eman hirio: pep den a deuo da vezan e vestr, ha kement a zo a vo laket etre daouarn an holl... Nemet ar bed nevez-ze a ranko bezan badezet 'barz ar gwad...

Strafilhet krenn, evel ma c'hellit sonjal, ne gaven ger ebet da ranna diouz va zu. Hen a yee hag a deue, e benn pleget en e vruched; evel eun den mantret e valee ha mantrus e oa gwelet ha klevet anezan.

Eun dro bennak ec'h eitgeriis:

— « Me 'grede d'in emezoun, ne oa ar frammasonez-ze nemet eun dastumadeg tud a c'hoari gaer ha ne glaskent etrezo nemet en em didui?

Va mignon, — n'am eus ket lavaret d'eoc'h e hano; mat

Bouligney a veze grêt anezan, — va mignon a reas ouzin eur zell a druez.

— « Kalz, emezan, o deus an hevelep kredenn ganeoc'h!... Paour keaz tud! »

— Daoust, emezan, ha n'eman ket enni prinsed evel an duk d'Antin, ar prins Loeiz a Vourbon, ar brinsez a Lam-bal ?...

Elec'h respont, va mignon a lavaras d'in:

— Eun dra bennak am eus da ziskouez d'eoc'h!...

Kwitaat a ris ar palez war e lerc'h hag e heuilhis anezan betek eur ru ha n'ankounac'hain biken he hano, ar ru « Sourdière ».

Digouezet dirak eun ti hag a anavezan mat, Bouligney a gomzas evel-hen:

— « Aman, emezan, eman penn ha kalon ar franmasonerezh, man an tu diaveaz hag an tu diabarz anezi. Serrit ho kenou; digorit, avat, ho taoulagad hag ho tiou-skouarn!

Tud vat a chilaou ac'hanon, en ti-ze, e welis, evit gwir, penôs al lodenn vras eus ar franmasoned n'o doa ket he gwiskamant penn-da-benn; kalz n'o doa nemet ar vantell. Ar re-ze dastumet en eur zal lugernus, tud a beb oad, a bep stad, holl avat, a renk uhel, a gorolle, a ebate ouz en em c'hervel holl « breudeur ».

P'hon doe tremenet eno eun eurvez bennak, va mignon a bignas an diri a gase d'ar gambr a-zioc'h; ne voe ket hep poan avat, rak eun den, gant eur c'hleze noaz, a oa en e zav e traon ar vins, hag eun all, henvel outan, en e zav ouz dor ar gambr... Pesort digarez a glaskas va mignon? N'ouzon ket; kaer ober en doe, da vihana, n'helas ket mont er gambr hag e tiskenjomp war hor c'hiz ha kemer dor ar ru.

— Choant am oa, emezan, da ziskouez d'eoc'h daou zremm ar franmasonerezh, an hini faoz, hag a zo c'hoarzh holl hag ebad, hag an hini gwir hag a zo gourdrourz ha maro. Er gambr diwallet ken mat, mignon brasa ar Roue Loeiz, an hini a vir e densor.

— Savalette de Lange? emezoun.

— Ya, eme Bouligney, an den-ze en deus eur garg all hag eo e hini wirion: gwerza ar roue, gwerza e dud hag ar rouantelezh a-bez. Er gambr-ze zo bet skrivet e vije muntret roue ar Frans ha hini ar Sued; diskaret ar relijion, ha laket eur plac'h divez war ôter an iliz-veur, e Pariz hag e pep kêr!...

Goude chom eur pennad sabatuët, e teuas ganin:

— Red e vije d'eoc'h disklêria kement-ze d'ar Roue!

— Ar roue a oar freaz kement a gontan d'eoc'h, nemet ne gred ket!...

Kwitaat a ris an aotrou Bouligney en nozvez-ze zoken, ha Pariz en deiou warlerc'h... Abaoe n'am eus grêt ne-

met gwelet o tigouezout, tamm ha tamm kement en doa diouganet dirazoun!

An taol trubarderezh a ra d'eomp hirio chom a-zav, pa oamp prest da vont da daga ar bleizi en o zoullou, da biou hon deus d'hen tamall? Ma n'ouzon ket, eun dra a c'hellan da vihana, lavaret:

Daoust hag ar jeneral karget da ren arme ar brinzed, breudeur ar roue, ha n'eo ket eur franmason eo, penn-ha-mestr bras ar franmasonerezh en Alamagn, duk Brunswick? Danton, hag a oa dec'h e karg da stourm outan, franmason ive! Dumouriez, jeneral ar Re C'hlas, franmason, na petra 'ta!

Eur roued a zo bet stignet war ar bed gant mevelien an diaoul hag ennan omp paket, ni holl, paour ha pinvidik, gant hon c'hredennou ha gant hor madou.

Ha c'houi 'oar e ped kêr, er Frans, eo stignet ar roued-ze? E 282 kêr e kaver ar franmasonerezh en he zav, ha va mignon a zisklêria d'in o deus forz arc'hant kinniget gant tost da zaou-c'hant mil franmason hag a bae, bep bloaz, skodenn d'o mistri...

Tud vat, va breudeur, ni hag hon deus miret yac'h relijion an Doue marvet war ar groaz, deut eo d'eomp ar c'houlz d'he difenn. Aman, en hon Breiz, eman bet a-viskoaz Bali ar gwir hag al lealded. Hon diou-skouarn ne chilaouont ket komzou diboelt ha divlas; hor pennou n'hell ket a zorc'hennou diod mont enno! Aman, en hon touz-ni, e vo kavet nerz-kalon ha nerz-brec'h kement hag a vo red, evit mac'ha an dreitourien! Ni ne gilfomp kammed! Kentoc'h mervel!

Ha goût ouzoc'h petra vo mat d'eomp ober, p'hon do krouget ar giez diroll-ze, ar franmasonerezh? Ni a zavo diraki, startoc'h hag uheloc'h eget biskoaz, garz hon frankiziu koz: Breiz d'ar Vretoned! Breiz d'ar Vretoned ma 'zomp ni, tud a feiz!... Armou a vo kinniget d'eoc'h; c'houi, kinniget ho nerz hag ho puhez! N'eus ken nemet e doare-ze e c'hellfet beva pe vervel evel tud!! »

Ar marc'heg en doa kôzeet hep distag ebet; ar bôtred o doa chilaouet hep divalvenni o daoulagad. Nag eur ger, nag eur finvadenn en o zouez. Pa davas, an hini tosta a astennas e vrec'h hag a lavaras.

— Roit d'in eur fuzuilh ha kemerit va hano! Neuze, kant ha kant mouez war an dro a youc'has têt.

— D'eomp ni! D'eomp-ni ivez!

(Da heuilh).

Krouadur Athên ⁽¹⁾

Goude ma voe kemeret Athên gant ar Romaned, kear a voe holl dismantret hag an dud a oa enni a deuas da veza sklavourien. An drec'hourien a fannas etrezo keariz ker-koulz hag ar pezh a jome warlerc'h ar reuz-fall.

Ar jeneral roman karget da ingala ar vugale, a zavas c'hoant gantan, da c'houzout hag int o doa eun tamm deskadurez bennak, evit gallout delc'her ar re speredeka da ober ofiserien anezo.

Gourc'hemenn a reas neuze ma vije grêt da bep krouadur, skriva eur gêr bennak var e dôlenn (2).

En eur evesaat, da c'houde, e-unan, ouz ar pezh o doa skrivet ar vugale, ar jeneral a c'hellas lenn var dôlenn unan anezo, ar gerioù kaër man: « Eurur, teir gwech eurur, an hini a zo maro e tachenn an emgannou, ha n'en deus ket gwelet kanv e vro! »

Souezet, ar jeneral a reaz gervel ar c'hrouadur; goude beza sellet outan eun tamm gant sioulder, e kemeras e zourn gant madelez: « Te, a lavaras hen, hag a oar karout da vro, zoken goude m'eo dismantret, te a zo dleet d'it beva en da roll; chom en da vro, ma bugel. »

*

**

Ni Breiziz, daoust ha n'eman ket stad hor bro, peuz-henvel ouz Athên d'ar c'houtz-se? gwasket eo hor frankizou gant ar C'hallaoued, a ren ac'hanomp hervez o giz. Daoust hag eur vro gristen evel hon hini, a dlefe beza renet gant dispac'herien, evel ma 'z eo, siouaz, en deiz hizio? Nann, n'eo ket leal; rak eur vro, mar d'eo gwasket he frankizou hag he gwirioù, a zo eur vro o vont war ziskar; goulskoude eur vro ne c'hell biken mont e rann ma kresk niver he bugale; ha setu, dres, perag e c'hell Breiz sellet gant fizians ouz he amzer da zont. Rak-se hor bro garet a gendalc'ho he lusk, en despet d'ar skouerioù fall, a gav breman he fobl azaleg o c'havell beteg o bez.

(1) Athên, kear-benn ar Gréz breman.

(2) Eun dôlenn pe eur plankenn, e galleg; tablette.

Ya, dioc'htu a veac'h m'en deus ar c'hrouadur bihan, grêt e genta kammed, ma c'hoanter difenn outan da gomz yez e dad hag e vamm; ha pa deu ar furnez da vleunia en e spered, neuze avad e klask gouarnamant Bro-C'hall, mouga en e galon, da vad, ar feiz kristen, en eur lakat d'e gelenn mistri gall ha difeiz, ha skolioù gall ha dizoue. Ma ve goutennet o c'hoant ouz bugaligoù Vreiz, hag a zo kondaonet da heulia ar skolioù « laik », dre an abeg ma ne 'z eus ket a skol gristen en o farrez, kalz anezo, pe mar-treze holl, e respontfent evel bugel Athên: « Eurur, teir gwech eurur, an nep a zo maro war dachenn an dispac'h vras ha n'en deus ket gwelet kanv e vro! »

Daoust ha lezet e ve neuze, gant ar gerent kristen, ar c'halloud da skolia o bugale hervez o c'hoant?

Bec'h em eus ouz her c'hredi; Bro-C'hall he deus aoun e chomfe gwriziennet ar feiz kristen e kalon ar vugale; ober a ra evel Herodez, pa c'hourc'hemennas gwechall laza an holl vugaligoù, o kredi laza ar Mabig Jezuz da heul. Ha n'eo ket an dra-ze hepken; rei a ra an dourn da skuilha etouez ar yaouankiz levriou fall, kazetennou hudur ha peziou-c'hoari divalo, diouz an druilh. Pa rank an den yaouank, kwitât e gerent evit mont da zervich e vro, ne gav ket zoken eur beleg, er c'hazern, na var al listri-brezel, evid e gentelia hag e gennerza, ha kaout en e zerr karantez eun tad, eun tanva eus oaled e di ha boazamanchoù e vro. Nann, gwelloc'h e kaver tezel an den yaouank er boan hag en denvalijenn.

Rak-se ma ve goulennet ivez o c'hoant ouz ar bôtred yaouank ka'onek-se, a zo breman o tifenn o bro, kalz a youc'hfe ivez a bouez penn: « Eurur, teir gwech eurur, hon tadou hag hor breudeur a zo maro var dachenn ar brezel braz, hep beza gwelet dispac'hwrizienna ar feiz eus o bro! »

E gwirionez, Bro-C'hall a deu da veza evit hor soudarded hag hor martoloded, henvel ouz eun dervenn goz, ne c'heller ket ken mont da glask an disheol dindanni, en aoun da veza gloazet gant he skourrou pe gant he mêz.

Netra ne zisplij muioc'h d'ar c'hristen eget kevout goapaat e feiz; netra ne zisplij muioc'h d'ar Breizad eget izellât e vro hag e yez; netra ne ra muioc'h a boan d'ar gerent eget gwelet o bugale var an hent fall. Evit kaout hor frankiz, hor gwirioù, hon liberte, *Breiziz war zav*, hag holl a-unan stourmomp, rag gwelloc'h eo beza maro eget beza e buhezioù evelhen.

Agde 20 a viz meurzh.

C. C. C.

KERNE

Potred Kerne, al linennou-man zo skrivet evidoc'h-kerkoulz ha muioc'h eged evid an holl Vretoned all. Lennit aneo: deut int diwar bleuenn unan eus ho pro. Lennit Feiz ha Breiz penn da benn, karit anean, roit ho kommand d'ean, embannit anean en dro d'oc'h, elec'h 'z' eus peg c'hoaz pa ve ano eus komz lenn ha skriva brezoneg.

Kerneviz, m'ho peus eun draig bennag diwarbenn Kerne da lakat ho preudeur d'anaout ha da garet gwelloc'h o bro, e vo grêt digemer mat d'ho skrid ha laret d'och eur bennoz Doue kalonek.

E zigas d'an A. F. Mevellec, beleg mestr-skol e Sant Pabu dre Ploudalmezeau.

Intron Varia Rumengol

O Rumengol, c'houi hag a zo kenta chapel savet d'an intron Varia war douar Breiz-Izel;

Ha c'houi Landevennec, kenta manati savet e Kerne, hag a roas da Zant Gwennole eun dachenn gaer ha didrous da bedi ha da labourat, d'ar Roue Gradlon gwas-kec ha peoc'h da vare e wall drubuilhou, ha d'ezo o daou eur bê da ziskuiza;

O Ker-Iz, Ker benn ar Vro! Ker-Iz, brudeta Ker a oa neuze, uhel ho mogerioù, ha bras ar stujou ho tifenne ouz ar mor, ha brasoc'h c'hoaz an dizurzioù a gasas ac'hanoc'h siouas da oueted an Dour-beuz!

Ha c'houi erfin Kemper-Odet ha Kemper-Korantin, kaera ker 'zo bet morse e Kerne, a-ramp war gaëra ster 'zo e Breiz;

N'oun ket evit distaga ma daoulagad diouz ar Roue Gradlon, an Eskob Korantin ha Gwennole an Abad, hep laret eur pozig, eur ger diwar ho penn.

**

Ne iafomp ket an dro-man c'hoaz da welet:

- « Petra 'zo neve e Ker-Iz »,
- « Ma z'eo ken foll ar yaouankiz »
- « Ha ma klevan ar biniou »
- « Ar vombard hag an delennou ? »

Rak siouas:

- « E Ker-Iz n'eus netra neve
- Nemet ar pez a ve' bemde
- E Ker-Iz n'eus nemet traou koz
- An ebatou a ve bemnoz ».

Nann, kristenien ne iafomp ket di en dro-man c'hoaz... er c'horaiz emamp. Tec'homp kentoc'h pell pell diouz ar gêr villiget... An diaoul a zo enni, hag ar stujou digor... An dour a zo warni. Tec'homp.

Duze war an hend bras, ar mor war o lerc'h, daou varc'h 'zo en daoulamm, unan du hag unan guenn (1); daou varc'h o taoulammi. Sant Gwennole war an hani du, ar Roue Gradlon war an hani gwenn hag e verc'h Dahud gantan adrenv war dailher ar marc'h. Tec'hi, nijal a reont; ar mor, avat, ne dec'h tamm: war o gorre e teu atô. Ne vo ket pell e vint beuzet.

« Roue, a lar neuze sant Gwennole. An drouk-spered 'zo ganoc'h war dailher ho marc'h, tolit anean er mor, a hend all emamp kollet, stlapit anean buan d'an traon, a hend all emamp lonket ».

Dour a ziveras eus daoulagad an Tad paour. Met red oa... ha buan! Eur frapp krenn hag eur vuntadenn hag e verc'h kez, Dahud, ar plac'h kollet a ieas en traon war he fenn, da veuzi er mor, e kenver an takad a zoug hion [hizio] c'hoaz hec'h ano, e Poul-Dahud pe Boull David ».

Diwar an töl-ze ne reas ar mor lamm ebet ken war a-rök. Met achu gant Dahud e oa achu ive gant Ker-Iz: Doue n'en doa leusket ar brinzez fall da ziveza nemed evit m'en dije bet ar mor amzer a-walc'h da ziransa kêr eus an eil penn d'egile ha da beurlonka pep tra.

Ah! Ker-Iz neteet oc'h breman ha neteet mat eus pep lousdoni ha fallagriez!

— Roue, eme adarre sant Gwennole, troc'homp hend breman, trezeg Landevennec, mall eo d'omp mont da bedi evit ar ger villiget hag ho marc'h Dahud, da ouela e kuz war o fec'hejou, n'è ket re abred d'omp mont da danva eun tamnig peoc'h goude eun töl evel hen-man...

**

Emaint o daou breman o sevel krec'henn Mene-Hom... digouecet int war beg an duchenn, ar Roue hag an Abad.

— Ma mignon Guennole, eme C'hallon, eur wec'h c'hoaz e rankan sellet ouz ma c'hêr baour, ouz Ker-Iz, pedit Doue 'vit ma ne fallgalonnin ket! — Oh; Gwennole, ne welan nemed eonenn-mor a bep tu, eonenn-gwenn e pep lec'h. Ker-Iz n'eus mui anezi ha n'ouzon ket pelec'h eman he bê, na bê ma marc'h kêz, nag he ene... nebeutoc'h c'hoaz, siouas!... Oh! Gwennole n'oun ket evit sellet ken ouz an tu-ze. Poan a ra d'in.

— Roue, eme Gwennole, sellit ouz tuchenn Rumengol, aze, e Koad ar C'hrannou; aze, war a leverer e veze skuilbet gwad gwechall gand ar bayaned en enor d'an doueed.

(1) War an dölenn livet gant Luminais ha miret e « musée » Kemper eo e welet al liouou-se evit an daou varc'h.

Mat, Gwennole, aman dirazoc'h, dirak Ker-Iz ha Koad ar C'hrannou, dirag an Dreinded, hag an Intron Varia, me ra le da zevel war an duchenn-ze hiou, (hizio) iliz ha tachenn an doueed didrue, da zevel eur chapel gaer d'ar Werc'hez, ma teuio Mamm Doue da skuilha puilh he grasou war Breiz-Izel.

*

Laret en doa ar Roue, ha dere'hel a reas d'e gomz.

Tuchenn Rumengol a voe benniget. Savet e voe enni eur chapel, eun iliz kaer en enor d'an Dreinded zagr ha d'ar Werc'hez venniget. Pevarzek kant vloa zo eus an dra-ze ha Bretoned an amzer-vreman o deus sonj c'hoaz eus o roue koz Gradlon hag eus e vignon sant Gwennole. Pa 'zeont a vilierou da bardona da Rumengol, da Zul an Dreinded ha pa 'n em gav o daoulagad gant Mor Douar-nenez, Mene-Hom, Landevennec ha tour uhel iliz kaer an Intron Varia Remed-holl, n'int ket evit n'em virout c'hoaz da lâret, an daëlou en o daoulagad, en eur vale war zouar ar zent hag ar Rouaned:

Brasa burzudou a zo bet
Aman en amzer dremenet! (1)

Ha neuze breman c'hoaz, eme ar re goz, bep bloa da Zul an Dreinded, ar Roue Gradlon hag e vignon Gwennole a bign evel gwechall war gern Mene-Hom da welet hag hen eo chomet ar Vretoned start d'ar c'hredennou o doa desket d'eo epad ma ra an heol eus tu ar Reter (1), eus tu koad an C'hrannou, tri lamm en enor da dri ferson an Dreinded.

*

Ijin an den en deus livet war unan eus gwerrennou an Iliz a welomp c'hoaz e Rumengol, istor al le grêt gant Gradlon goude tól Ker-Iz. — Grèomp eur zell ouz an dôlenn-gaer-ze.

Gwelet a reomp: eur pezh mell tól-ven e gwasked eur weenn dero bras-spontus; war leurenn an dôlven, skeudenn an Intron Varia gant ar mabig Jezus war he barlenn. Daoulinet e-harz he zreid, ar Roue Gradlon, a ginig d'ezi an dôlenn eus an iliz eman o sonj sevel. E kichen ar Roue, Sant Korantin en e zao; en tu all, Sant Gwennole, harp war e vaz-abad. Eur pôtr yaouank, Gwenael e ano, diskib da Zant Gwennole, zo kinniget gant e dad, an denchentil Romelius ha gant e vamm: ar brinsez Levenez. Gwelet mat a rër c'hoaz war ar werenn-se eun tiegez-tud gwisket e giz an amzer ' vreman; ar vamm a stard war boull he c'halon ar yaouanka eus he bugale.

(1) Telenn Rumengol. Yan ar Skour.
(2) Reter, tu ar zao-heol.

Eur barz koz, eus gouenn ar ganerienn, rannet e galon, stouet war e delenn vrevet, a zo da vat o lenva. Erfin gwisket e rû, eun drouiz, gouneet d'ar feiz kristen, a zo dija astennet a hed e gorf dirak skeudenn an Intron-Varia.

N'heller ket displega gwelloc'h istor Ker-Iz ha Rumengol hag hani an Arvor distroet diouz he falz kredennou ha tólet e divrec'h an Otrou Krist ha war barlenn an Intron-Varia.

Ne larin ger ebéd aman nag eus planedenn ar chapel e doug ar c'hantvejou, nag eus petec'h eo diveret an ano a

Rumengol; meur a baëron ha meur a dad ' zo kavet d'ezan. Achui a rin en eur zigas ma spered d'an 30 a viz maë 1858: an dê benniget ma voe kurunet Intron-Varia Rumengol gant ôtrê ar Pab Pi IX en amzer ma oa egiz Eskob e Kemper an Otrou Serjant: servicher bras an Intron Varia. E penn-kamm e vaz-eskob en doa grêt kizella skeudenn ar Werc'hez o vresa ar zarpant, ha skriva e kichen: « Intron-Varia Rumengol, en hor feiz koz hon dalc'hit holl. » E vanniel hag e c'her a oa: « Me ho salud steredenn-vor ». Ar Pab e-unan a rée anezan: eskob an Intron-Varia, ha gvir e oa: 16 bloa eo bet o ren eskopti Kemper, 14 gwech eo bet e pardon braz Rumengol da Zul an Dreinded.

Eun nebeut devezioù goude ar gouel, an Impalaer Napoleon III, hag an Impalaerez Eujeni, a zeuas da saludi an Intron Varia kurunet; o ano zo chomet war paper an Iliz gant hani eur bern tud chentil all, en o zouez ar barz brudet H. Kermarker, tad Barzaz Breiz. Eur bedenn en deus skrivet eno arôk sina. Lavaromp anei evit peurgloza ar pennad-skrid man:

« O Intron Varia Rumengol, hag a zo ive e gwirione, Intron Varia Piz ha Milan en Itali, Burgoz e bro-Spagn ha Kologn er Jermani, Intron-Varia Bariz, Amienz ha Chartr, Intron-Varia Wengamp, Intron-Varia ar Bleuniou e Gwened, ar sklêrder e Kerne, ar Folgoat e Leon, c'houi hag a zo maeronez an holl broiou, mamm an holl gristenien vat, ra bijo ganoc'h leusk' eur Breton hag a c'hell laret gant unan eus ho servichourien gwechall n'eo bet morse eus kompagnunez ebet nemet eus hoc'h hini, ô Rouanez ar Baradoz, da lakat aman e harz ho treid eun tesceni a drugarez evit ar grasou en deus bet digant an ôtrou Krist, dre 'n em erbedi ouzoc'h.

D'an Intron Varia Rumengol, Sadorn gwengolo 1859.
Theodor-Klaoda-Henri Hersart, beskond Kermarker,
eus Institut Franz.

(Da heuilh).

F. M.

Breiziz, lennit :

La Langue Bretonne en 40 leçons, par F. Vallée, 6e édition, imprimerie Saint-Guillaume, Saint-Brieuc, et chez tous les libraires de la Bretagne.

Prix, franco..... 3,50

Notennou diwar-benn Istor ha Sevenadur ar Gelted koz (Notes sur l'Histoire et la Civilisation celtique) par Meven Mordiern et Abherve: 7 volumes avec lexiques, notes, cartes, etc. Chez R. Le Roux, St-Hélory, Pordic (Côtes-du-Nord).

Prix, franco..... 2,15

Marc'hekadenn Atepomaros tennet eus Skella Segobrani, chez R. Le Roux, Pordic. Prix, franco..... 1 fr.

LABOURIOU AR MERC'HED WARDRO AN TI

Kenteliou Tintin Anna

XIth PENNAD

Ar c'houlined pe « lapined »

Eus ar c'hreisteiz, eus bro an heol, eo e teu d'eomp gouenn ar c'houlined pe « lapined »; abalamour da-ze e ranker o goudori ouz ar yenien hag ouz ar gwall-avel.

O lochennou a vezo troet ouz an heol; savet e vezint war eun troatad pe zaou a uhelder a hed hag a lehed ha dibradet eun troatad all dious an douar. Gant traou diste e c'heller ober lochennou brao, pa ne vez ket a c'hoant da gemeret mizou; kasedou ha barrikennoù a zo mat; eur penn anezo a vezo didalet hag e lec'h ar c'hoad e vezo laket orjal abalamour d'al loened da gaout ear; dindan e vezo graet toullou d'an hanvoez da vont er maez.

An hanvouez-ze a vez espernet e podou pe zailhou, laket dour ennan peder gwech muioc'h eget ne 'z eus anezan ha fuilhet war ar parkeier, el liorzou pe c'hoaz war ar bern teil. Dre ar vad a ra el lec'h ma vez fuilhet eman paet ar c'holo a vez laket dindan ar c'houlined.

An anevaled-man, koulz hag ar re all, a rank beza net o c'hraou, pe ne jomont ket beo; bep eiz dez, d'an hira, eo red skarza dindanno.

Boued a vezo kaset d'ezo diou pe deir gwech bemdez; dleet eo rei mui oc'h d'ezo d'o c'hoan, rak en noz eo e tebront ar muia; e kreiz an deiz e kouskont.

Ma vez roet boued glaz d'ezo, eo red o sec'ha a-raok o zeuler d'ezo; a bep seurt legumach a gavont mat: garotez, kaol, patatez poaz; a bep seurt deliou dioc'h ar gwez bras; a bep seurt louzeier dioc'h ar parkeier, evel: askol, teol, sklanvach, lez-koed, roz-ki; strew garotez, ilvoud, bare, troell, melchen hag all, met arabad rei d'ezo brulu, saladenn, pempiz, pao-bran, kleiz-rus, na morse traou gleb, pe dastumet gleb ha deuet da domma.

Brenn ha kerc'h a zo eun dra vat da rei d'ezo bep an amzer, dreist holl d'ar parezed a zo re vihan warno; lod a laka ivez eun tamm c'hoalenn d'ezo, etouez o boued, da zigeri o c'halon, met ar c'houlined a zo traou direüs, eas da veva, gant ma chencher alies d'ezo; dont a reont da skuiza pa roer atao an hevelep magadurez d'ezo.

Tud a zo hag o deus c'hoant da lavaret e koller gand ar c'houlined muioc'h eget ne c'hounerez ker marlonk int: « Dek koulin [lapin], emezo, a zebr kement hag eur

vioe'h! » Kement-se a zo gevier; dister eo hanter kant koulin da zebri bouer eur vioe'h pa vez gouezet beza kempenn war ar pezh a daoler d'ezo.

E lec'h ma 'z eus bugale, ne vezer ket pell evit kaout gounid dioc'h ar c'houlined, rak ar vugale, en eur c'hoari, a red ar parkeier da zestum, hed-a-hed ar c'hleuziou, geot ha les-koed d'o loened bihan. Gwelet em eus eur bôtrezig o prederia, he-unan, ouz ugent koulin; he mamm, evit he zrugarekât a roe d'ez, evit he foan, eur c'houlin war dek.

Eiz parez a c'hell rei daou c'hant koulin bihan er bloaz; ar parezed ganet e miz meur a c'hell kaout re vihan e miz Here, hag evelse e vez koulined da werza a-benn ma vez serret ar chase.

Epad eur miz ha c'houec'h sizun zoken e ranker lezel ar re vihan gant o mamm; pa 'z int gouest da ober o zreuz o-unan e c'heller o dispartia; beteg o zri miz e c'hellont beza lezet en eun douez; d'an oad-se, eo poent lakat ar pared en eul lochenn hag ar parezed en eun all.

Ar c'houlined a c'hell beva seiz pe eiz vloaz; evelato eo gwelloc'h o laza pe o gwerza a-raok ma vezont deuet en oad-se; azalek o femp bloaz ne deu gwellaenn ebet enno ken.

Ar c'hrec'hen, pa vez lazet ar c'houlined er gêr, a c'heller da werza; met ne dalv ket ar boan klask mont da werza krec'hen ar re a vez bet lazet en hanv, rag ar bleo a deu da zistaga diouto. Krec'hen ar re a zo bet lazet etre miz Genver ha miz ebrel a zo mat da werza; o c'has a c'heller d'an adres-man: Itron Frick, le Cottage, à Vars (Charente).

Ar c'houlined a gouez a-wechou klenvejou warno evel war an traou all; setu aman ar re a bakont peurlies: pa vez roet re d'ezo da zebri, e varvont gant re govad;

Eur c'hlenved all a zo: dont a reont da goenvi gand an dourou fall a jom en o c'horf hag e varvont dillo; dispartia ranker pa weler spig ar c'hlenved-ze enno, ar re glanv diouz ar re yac'h, ha rei d'ezo boued sec'h, da lavaret eo brenn, kerc'h pe foenn.

A-wechou all e pakont gal; ouz ar c'hlenved-man n'eus louzou ebet; red eo laza ar re a zo klanv; ar c'hig ne vez ket falloc'h da zibri.

Ar re vihan, tejr pe beder zizun, o deus alies droug-daoulagad; o daoulagad a vez pikouzet ha mervel a reont. Paka a reont an dra-ze diouz ezenn an teil; en eur c'hraou dalc'het mat, ne vo ano ebet eus ar c'hlenved-ze.

Eur wech c'hoaz, e lec'h ma vez net an traou, e vez rouez ar c'hlenvejou.

Meur a ouenn a zo eus ar c'houlined; ar re rous eo ar re stanka en hor bro; bez 'ez eus c'hoaz ar re a hanver

e galleg « *géant des Flandres* », pe « *Argent de Champagne* » pe « *angora* », du pe wenn, bleo hir d'ezo.

Eus ar re-man e livirin eur ger, rak e meur a di, war ar mêz, em eus gwelet eus o seurt; kerkoulz eo o c'hig hag hini ar c'houlin rouz, gwelloc'h eo zoken rak gwenoc'h eo ha blazet mat, hag ouspenn-ze ar bleo diouto a vez gwerzet ker hag ar c'houlined *angora* a zebr nebeutoc'h.

Disvlevet e vezont bep daou pe dri miz; lod a ro d'ezo eun taol krib, bep sizun, da viret na deufe ar bleo da fuilha.

Tri c'hartouron vleo a c'heller da gaout bep bloaz diwar eur c'houlin *angora*; beteg ugent lur, tregont zoken eo bet aet ar c'hartouron; lakeomp ne 'z afe zoken nemed ugent lur; an dra-ze a ra ugent skoed er bloaz tra nemet ken nemet diouz bleo pep hini.

Dilhad a vez graet gand ar bleo-ze; lereier, dilhad-stamm flour ha brao.

Pell e vezer, na petra 'ta, o sevel eul lur rag ar bleo a zo tano, met arabad eo fallgaloni: gant poell hag youl da gendelc'her e teuer a-benn eus a veur a dra.

TINTIN ANNA.

KELEIER AR MIZ

KATOLIKED ESKOPTI KEMPER HA LEON E LANDERNE

Katoliked Eskopti Kemper ha Leon a zo en em vodet e Landerne d'an 28 a viz C'houevrer da embann dirag ar bed-holl ar gwir o deus da veva war zouar Breiz, goude m'o do kaset o gouel-Mikeal da Bariz!

100.000 e oant eno diredet war galv an A. Duparc, o eskob karet. Eujen Calvez eus a Blouneour, Eujen Pronost eus a C'houlc'hen ha person Plouian an A. Thomas a gomzas d'ezo e yez ar Vro, hag ar c'homzou a yeas dounna e kalonou hag e sperejou an holl a voe o re; setu komzou an A. Thomas:

Ni a fell deomp kaout hor plas en ti

Goazed, perag oc'h diredet aman ken niverus, euz pevar c'horn an Eskopti, var galv Mestr ha Tad hoc'h eneou, an Ao. 'n Eskob?

Evit lavaret dezan ha d'an holl ez oc'h kristenien, hag e fell deoc'h chom kristenien; evit lavaret dezan ha d'an holl ne 'zafec'h morse a-du gant an dud dizoue, hag e chomo bepred dibikouez ho teiz; evit lavaret dezan ha d'an holl komz ho kentadou: « *Potius mori quam foedari* »;

kentoc'h ar maro eget beza trubard da Zoue ha d'e Iliz!
 Met ive, deuet oc'h aman evit lavaret dezan ha d'an holl
 ho peuz a-walc'h da veza dalc'het e traon an ti, hag e fell
 deoc'h a-grenn beza digemeret hiviziken er penn-uhella,
 evel ar re-all. Ya, pa reomp mad hon derveziad labour e
 tiegez bras ar Frans, e c'houlennomp beza digemeret evel
 ar vugale all eus an ti.

AN A. THOMAS

Hor gwir, netra ken nemet hor gwir, met hor gwir oll,
 setu ar pezh a c'houlennomp.

FRANKIZ HA LEALDED,
 RAG HEB LEALDED N'EUZ KET A LIBERTE.

D'an traon lezenn an disparti

Ma 'zeuz 'ta frankiz evit ar Radikaled, Sozialisted, Com-
 munisted, d'en em voda, — d'eomp-ni ra vezo ive!

Daoust ha ni a vir outo da ober o C'hongrès e Paris, pe
 e Nice, pe e Bourdel, e pep lec'h a blij ganto? Perag
 neuze dont da vlejal war hon lerc'h, pa blij ganeomp en
 em voda e Landerne? Ha perag e teu ar Gouarnamant, dre
 e Brefed, da glask ober e baotr fin en eur nac'h d'eomp
 ar blasenn Foar d'ar mare diveza?

Frankiz a c'houlennomp da zont ha da vont dre ar
 ruiou, heb beza lazeta dennoù revolver gant hailloned,
 evet ma zeuz bet graet e Marseille hag e Paris, — ha da

veza diouallet gant ar polis a baeomp evit an dra-ze. N'eo
 ket ni a laz, ni eo a vez lazeta. Frankiz a c'houlennomp
 da bratika hor Relijion; hag evit-se, ra vezo restalet
 d'eomp hon Ilizou, Chapeliou, Presbitaliou, hag hon oll
 madou laeret.

D'AN TRAON LEZENN AN DISPARTI!

D'an traon al lezennou a-eneb d'ar relijiuzed

Frankiz a c'houlennomp da zevel ar vugale badezet en
 eun doare kristen; hag evit ze, liberte d'ar C'hongregasio-
 nou da veza var douar Frans ha da ober skol.

D'AN TRAON AL LEZENN A-ENEP D'AR C'HONGRE-
 GASIONOU!

Pa voe diskleriet ar Brezel, eus pevar-c'horn ar bed e
 tiredas al Leaned evit difenn o Mamm Vro, hag houma
 n'oa bet evito gouskoude nemet eur lez-vamm kriz ha
 dinatur. Brezelekaet o deus evel ar zoudarded ar re wella.
 Nag a bed zo reudet du-hont var ar front, nag a bed zo
 distroet mac'hagnet.

Ah! Pa' oac'h du-hont, Tad Donceur, e pri ar Cham-
 pagne, e skourm ar Vosges, en Ifern Verdun, nag Herriot,
 na Painlevé, na Blum, na Franmasoun all ebet ne yeaz
 da c'houlenn diganeoc'h pe Jesuist oac'h pe ne oac'h ket.
 N'eus ket a zanjter! re a fler a vije bet en o bragez, o
 vont dindan ar boulliji a goueze ken drus warnoc'h!

N'eus ket a zanjter: rag neuze ne oac'h ket a re evit
 savetei ar Frans. Forz a oa sur pe Jesuist e vijec'h pe ne
 vijec'h ket! Ha breman sikouret ganeoc'h da c'hounid ar
 Viktor gant ar priz eus ho koad, e lavarer deoc'h: « Er
 meaz euz an ti! »

Mad! ni a lavar d'eoc'h: « Eur goaz oc'h: Ebars en ti,
 hag er penn-uhella: Setu ho plas! »

Ar C'houarnamant a rank sikour hor skoliou kristen

Ha grit skol. Rag evit skolia ar vugale, ze zo eun affer
 hag a zell euz ar gerent hebken: ho pugale zo d'eoc'h,
 kerent, n'int ket d'ar Gouarnamant. Ar Gouarnamant,
 evid ar skoliou, n'en deus nemet eun dra d'ober: *paea*.
 Arc'hant an holl zo gantan, ma paea skolia bugale an holl.

Ra o devezo ar Juzevien o skoliou Juzeo: hag ar Gouar-
 namant da baea hervez niver ar vugale vo enno;

Ra o devezo ar Brotestanted o skoliou Protestant: hag
 ar Gouarnamant da baea hervez niver ar vugale vo enno;

Ra o devezo ar Franmasouned o skoliou franmasoun:
 hag ar Gouarnamant da baea hervez niver ar vugale vo
 enno;

Ra o devezo ar Gatoliked o skoliou katolik: hag ar
 Gouarnamant da baea hervez niver ar vugale vo enno!

Eno hag eno hebken eman al Lealded! Ra vezo eta graet
 en hor bro ar pezh a reer er Beljik, er Holland, er C'ha-

nada, en Etats-Unis, hag e vo gwelet neuze ped a vugale a vo e skoliou dizoue ar Finistère!

D'AN TRAON TA LEZENN AR SKOL DIZOUE, ha savet en he flas ar R. P. S.

Poania raimp beteg ar viktor

Goazed kristen, sklavourien oc'h bet o labourat evit eur Frans he deuz ho tismeganset, ha nac'het deoc'h peb gwir.

Mad! kendalc'hit c'hoaz da veza he sklavourien, pe gentoc'h, he Bugale karantezuz; ya, kendalc'hit da labourat eviti. Bet ez eo ho Mamm: karit anezi, roit dezi hoc'h arc'hant, ho kwad a nevez ma vez red: ho tever eo. *Grit ho tever.*

Hag evit ober mad ho tever, diframmit anezi eus a dre daouarn ar Vistri divergont a zo hirio ouz he mezvi gant ar gaou hag ar gasoni, hag a veuzo anezi er fank hag er gwad, ken reuzeudik hag ar paour keaz Russi. Ya, difennit anezi en eur zifenn da genta gwiriou Doue hag an eneou: hag hoc'h oll gwiriou a deuo deoc'h var ar nar-c'had.

D'ar stourmad ta, breudeur! tenn hag hir vo ar brezel. Petra ra ze? Evel gwir gristenien, prest omp da c'houzanv peb tra: an amand! ya, ar prison! ya, ar maro! ma vez red.

Chomomp unanet, hag abred pe zivezad, ar viktor vo deomp! Ha dervez pe dervez, war Vro-C'hall a-nevez e lugerno skedusoc'h eget biskoaz kroaz hor Zalver Jezus-Krist.

D'ar stourmad ta, Goazed! Evit ar Gwir hag al Liberte; evit Doue hag ar Frans!

Bodadeg Landerne a zo bet kaer met ne c'hell dougen frouez puilh nemet dont a rafemp a-benn da derra, da vat, ereou hor Bro. Evel a lavar ar « *Bretagne intégrale* » a zo gwir: « Nous faisons de l'action à courte vue; le but cherché a beau être atteint, il est sans lendemain. Pourquoi? Parce que la conquête de ces buts ne détruit pas la cause du mal. »

Ce qu'il faut? Il n'y a pas deux manières de le dire, c'est la disparition du régime administratif sous lequel nous vivons. Tant que nous n'aurons pas accompli cette destruction, nous devons manifester à perpétuité et sans résultats.

Cherchons donc un régime nouveau. Il y en a un: le provincialisme. Avant que les gouvernements français eussent tout submergé sous le poids d'une administration de plus en plus déplorable, la BRETAGNE vivait; elle avait même, bien longtemps avant la France, le régime le plus démocratique qui ait existé, avec représentation du peuple. Nous voulons un régime semblable, modernisé. Quand nous aurons reconquis notre REGION BRETONNE nous

aurons nos lois; nous serons maîtres de nos finances; nos impôts seront employés au développement de notre pays, et, comme nous comprenons le sens du mot *liberté*, bien que nous ne l'ayons jamais affiché à tous les vents, nul n'embêtera nos familles, nos curés. La sécurité reviendra et régnera dans nos foyers. La *liberté dans l'ordre*, nous ne l'aurons que lorsque nous nous administrerons nous-mêmes, car, sous la botte de gens dont les idées sont opposées aux nôtres, dont les intérêts économiques ne sont pas les mêmes que les nôtres, nous ne pouvons être que de perpétuelles victimes. Et pourtant, nous avons tort de nous plaindre: nous subissons le régime que notre faiblesse, notre inactivité et notre veulerie ont toléré. Quels égards voulez-vous que l'on ait pour un peuple qui *supporte tout sans mot dire*? On a beau jeu à persécuter devant une telle veulerie!

Il y a quelque chose de changé, soit. Mais il ne faut pas que ce changement soit un geste *vain*: jusqu'au cœur du mal ou se taire. Ne pas consentir l'effort nécessaire, c'est accepter la prédiction d'Ossian: « Nous passerons comme un rêve; nul bruit ne restera dans nos champs de bataille; nos tombes seront perdues dans la bruyère; nos noms pourront être entendus dans des chants; qu'importe, notre force sera éteinte! »

MARO ANATOL AR BRAZ

Unan eus bugale Breiz a zo kouezet ar muia brud war e ano, Anatol ar Braz, a zo o paouez mervel e Menton.

Ganet e oa bet er bloaz 1859, e Sant Servez, e kichenig Callac; eur wech graet e studi gantan e reas skol e Kemper ha goude e Roazoun.

Ar brudeta eus e levriou eo *La légende de la Mort chez les Bretons armoricains*.

Pluenn arc'hant pa skrive e galleg, Anatol ar Braz en doa eur bluenn aour pa skrive e brezoneg; met perag en deus skrivet ken nebeut e brezoneg pa gave anzer da skriva kement e galleg?

Ar pezh a lavar Loeiz Herrieu a zo komzou fur: « Ar skrivagner hag a oar brezoneg ha ne skriv nemed e galleg, me gred, me, penaos an den-se a zo eun nac'her e vro! »

Ne vefe ket kavet tra a-walc'h a zour er Sen da wal-c'hi Viktor Hugo ma en divije bet skrivet e oberou en ađamaneg hen hag a oa ganet e Frans hag a ouie galleg.

Ar pezh en divije saotret Viktor Hugo a zaotr bemdez bugale Breiz hag a oar brezoneg hag a laosk a-gostez yez o bro evid en em zervichout euz yez an diavezidi da skriva ar pezh a verv en o spered, ar pezh a darz eus o c'halon. Breiziz oc'h pe ne d'oc'h ket? N'hellit ket lavaret e karit eur vro ma ne garit ket an dra gerra a zo ebarz: ar yez.

Ha yez Breiz, c'hoaz eur wech, eo ar brezoneg! »

EUR C'HANV ALL

Hor mignon mat Yann Sohier, mestr-skol, e Plouguiel a zigas d'eomp kelou glac'harus maro e dad, e Lamball, d'an oad a 59 bloaz.

Lennerien Feiz ha Breiz a raio eur bedennig evitan hag evid Anatol ar Braz, ma vo Doue laouen ouz o eneou.

EUN EURED

Hor Mignon mat Iann Charles, is-letanant e skol ijin an ofiserien, sekretour ar Bleun-Brug, a vezo lidet e eured gand an dimezell Helena Dorange e iliz Itron Varia Ekeurdrevil d'ar 7 a viz Ebrel a zeu.

Feiz ha Breiz a ginnig d'an daou bried yaouank e wella gourc'hemennou.

I. — RESPONCHOU DIVINADENNOU MIZ MEURZ

I. — En disheol. II. — An dour glao. III. — Prest d'in da brad da lakât va beoc'h da beuri ha me 'raio d'it tri dervez gwriat.

IV. — K T A L
K A Z E G
L E Z
G V. — Eur chadenn.

II. — DIVINADENNOU MIZ EBREL

I. — Petra vez gwenna,
Pa vez al lousa?

20 p. ar r. Digaset gand eur mignon da Feiz ha Breiz.

II. — Eur benveg em eus moan ha hir
Graet, penn-da-benn, gant koad ha dir.

20 p. ar r. Digaset gant T. J., soudard e Gwengamp.

III. — Du pa hader,
Gwenn pa denner,
Suilhet holl gand an avel-skorn,
Malet gand ar vilin-askorn.

20 p. ar r. Digaset gant eun toullad Bretoned, soudarded er R. C. C. e Roazoun.

IV. — Me 'm eus eur marc'hig em zi
hag a lavarfec'h hep si,
a jom fur ha ne ra van
nemet war e gein pa 'z an.

20 p. ar r. Digaset gant Tanguy Creignou, Cleder.

V. — Divin d'in me divinadenn,
me 'm eus pevar faotrig kempenn,
n'o deus o fevar met eun troad,
ha gantan 'treuzont park ha prad.

20 p. ar r. Digaset gant Gabriel Elies, Kergerez, Gwitalmeze.

Digas ar responchou hag an divinadennoù nevez a gavfet gand o responchou a benn ar 25 eus ar miz da: M. le Directeur du Feiz ha Breiz, à Plouguerneau (Finistère).

DIVINADEN ???

Perak an oll dud a zo bet o prena

E ti **ALLAIN** HORLOGERIE POPULAIRE

60, rue Jean-Macé BREST

(Gwechall ru ar Ramp etre ar ru Siam hag ar ru Vras)

hag plas an Ed, e Lannilis a lavar eo guelloc'h marc'had en tiez-man evit ar memez qualité ?

— Ablamour e kement ti a gomerz ez euz frejou hanvet « frais généraux » hag a deu da greski priz ar marc'hadourez hag an ti-man o veza ma ne deuz ket kals euz a frejou-ze a ziminu anezo c'hoas a beb-hent evit profit ho hostizien.

Eur c'hado brao a vez roet var marc'had ar bizaouedou aour.

— Tud an ti a gomz brezounek —
R. C. Brest 4102

Atelier de Carrosserie Mécanique
Sellerie & Peinture

R. C. Brest 2529 T. 61. 25

MAISON

Frédéric Laurent

23, 25, 27, rue de La Tour d'Auvergne - LANDERNEAU

MME VVE LAURENT
successeur

Spécialité de Voitures
légères caoutchoutées

Road-Carts et Trotteuses

Charrettes anglaises
Gardens

Roues caoutchoutées tous systèmes

Transformation de roues ferrées
en roues caoutchoutées

E partout e kavoc'h meubl a bep seurt, matelaïou, gweleou ouarn ha keur, etc.

E eur ti hepken e vez gwarantissed an traou-ze.

E eun ti hepken e vezont gwerzed prizou convenabl.

E eun ti hepken e helloc'h lakaat oc'h oll confians ha kaout choas bras.

Enn es eo ti « BRETOUN »

L. LE BIAN

39-41, place Marcellin-Berthelot — BREST

« N'IMPORTE QUOI »

et à l'U. N. C., war ar Glaci

N'achetez rien en meubles, literie, sommiers, matelas, oreillers, traversins, couvertures de toutes sortes lits fer et cuivre, fourneaux, articles de ménage, etc., etc., sans visiter la maison L. LE BIAN, 39-41, place M. Berthelot.

Aze vez komzet brezonnek. — MAISON DE CONFIANCE.

AVIS INTÉRESSANT

N'oubliez pas que les **VÊTEMENTS**
pour **HOMMES, JEUNES GENS** et **ENFANTS**,
les **Meilleurs, les Moins Chers**
sont vendus

Aux ELEGANTS

80, rue de Siam, **BREST** (Ancienne Maison **LIVENAIS**)

Maison de confiance, **RECOMMANDÉE**

UN **ESCOMPTE** de 7 o/o est accordé aux Familles Nombreuses
et aux Mutilés de guerre.

CRÉDIT NANTAIS

Société anonyme au capital de 30 millions de francs

BREST, 6, plasenn Latour-d'Auvergne,
KASTELL-PAOL, 21, Ru-Vras,
PLOUGASTELL ha KAMELET.

M'ho peus c'hoant da lakaat hoc'h arc'hant da c'hounit,
kasit anezan d'an ti-man ;

Mar d'oc'h berr en arc'hant, goulennit er **C'hredit Nantais**,
hag e vezo prestet d'ec'h.

Ar **C'hredit Nantais**, ouspenn, a gemer arc'hant pe
vilheji da ziuall. **Rentet e vezont en dro**, gand eun
interes a 4 1/2 o/o war ar marc'had.

GRAINES POTAGÈRES, FOURRAGÈRES et de FLEURS

Semences sélectionnées des Meilleures Maisons

Maison A. HUON

Fondée en 1840

L. AUDREN, SUCCESSEUR
13, Rue de Siam -- **BREST**

Adresse Télégr. : AUDREN-GRAINES-BREST

Téléphone 3-35

Articles de Pêche

Cordages — Ficelles en tous genres

Brezoneg en ti.

Maison de confiance

R. C. Brest 49

C. RÉMY

Téléph. 6-68

68 et 132, rue Jean-Jaurès — **BREST**

MÉDAILLE D'OR AUX ARTS DÉCORATIFS 1925

FABRIQUE de MEUBLES MASSIFS

Meubles Bretons, Meubles Louis XVI et modernes

Chambres à coucher — Salles à manger

Lits fer et cuivre, Literie, Glaces,
Laines à matelas, Plumes et Duvet.

— PRIZIOU AR GWELLA MARC'HAD —

An dud diwar ar meaz a vezo digemeret eus ar gwella

Coulennit,... ha goulennit start
ar **Bock Lambé**

= GRAINES DE SEMENCE =

Téléph. 32 Landerneau
C. C. postal Nantes 3187

F. HILY

Télégr. Hily-Landerneau
R. C. Brest 1377

16, Quai de Leon — 1 et 3, rue du Commerce

LANDERNEAU

GUIPAVAS

PLOUGASTEL-DAOULAS

Concessionnaire de la marque ci-contre

Exigez-la sur toutes graines
vendues en paquets et prin-
cipalement sur betterave,
carotte blanche, rouge,
jaune, Rutabaga, etc, etc.

AU SEMEUR

Marque Déposée

ECOLE PIGIER

15 bis, rue de la Mairie — BREST

Première Ecole Pratique de Commerce fondée en Europe en 1850

Comptabilité commerciale — Tenue des Livres de Commerce
Sténographie — Dactylographie

Cours le jour, le soir, et par correspondance

Programme remis ou envoyé gracieusement sur demande.

QUINCAILLERIE A. GUIAVARCH

Tud an ti
a gomz
brezoneg

48, rue Louis-Pasteur

BREST

Grand Choix
de Fourneaux
et
d'Articles de ménage
**BUANDERIES
ET MARMITES ANGLAISES**
Outils agricoles
et d'amateurs
Outillage de Forge
et pour
toute profession

MAGASINS DE DÉTAIL
ET BUREAUX :

48, rue Louis-Pasteur
5, rue Suffren

MAGASINS ANNEXES :

46, rue Louis-Pasteur
2, 3, 4, 5, rue Suffren

ÉCLAIRAGE

Lanternes de Voitures

CHEMIN LINOLÉUM

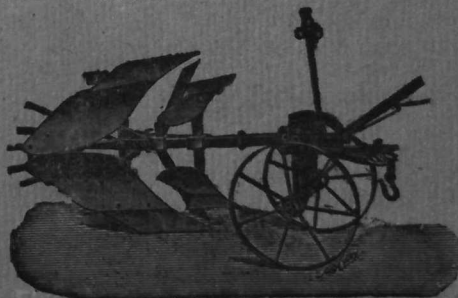
MALLES - VALISES - CARPETTES

Dépôt des Zincs de la VIEILLE MONTAGNE

Construction en séries de la Merveilleuse petite BRABANT si connue

“ L'EMIETTEUSE ”

Véritablement la Reine des Charrues

E. BELBECQ'H

Ingénieur

Fondeur-constructeur

LANDERNEAU

Qualité unique BB, extra-résistante : 118, 132 et 145 kilogr.

EST I

Feiz ha Breiz a zo daouzek gwenneg ar pezh
BREST IMPRIMERIE DE LA PRESSE LIBÉRALE, 4, RUE DU CHATEAU

LE GÉRANT FR. GEORGELIN.